Tizennyolcadik évfolyam. 16. szám. Debrecenben, 1898. Április 16.

DEBRECENI PROTESTÁNS LAP

EGYHÁZI ÉS ISKOLAI HETI KÖZLÖNY.

A lap szellemi részét illető minden közlemény a szerkesztőség cime alatt küldendő.

Megjelen hetenként egyszer szombaton, másfél íven.
Előfizetési ár: egész évre 6 frt (12 korona), félévre 3 frt (6 korona). **Hirdetések dija**: ***Benn a lapban*** egész oldal 8 frt, féloldal 4 frt, negyedoldal 2 frt; ***a borítékon*** egész oldal 4 frt, féloldal 2 frt, negyedoldal 1 frt. Többszörös hirdetésnél árengedmény adatik. Bélyegdij minden hirdetésnél külön 30 kr.
Egyes szám ára 15 krajcár.

Az előfizetési és hirdetési pénzek s a lap megrendelésére és szétküldésére vonatkozó összes megkeresések **Bartha Béla dr. jogtanárhoz** (Nagy-Csapó-utca 396.) intézendők.

Mit beszél a statisztika?

A *beregi* ev. ref. egyházmegye lelkészi kara a múlt március hó 23-án gyült össze *egyházmegyei lelkészi értekezletre*, miután az egyes vidéki lelkészi körök már megvitatták a fölmerült egyes fontosabb kérdéseket, s a közvélemény ily módon kijegöcödhetett. Az értekezlet főtárgyai voltak: *a lelkészi fizetések kiegészítéséről szóló törvényjavaslat* s *az egyházi adózás reformja*. A határozatot egyhangúlag hozták, ennélfogva azt joggal úgy tekinthetjük, mint a beregi egyházmegye lelkészi karának közmeggyőződését. E határozat pedig oda irányúl, hogy bármennyire életkérdés is éppen a beregi traktus lelkészeinek nagy többségére nézve is a lelkészi fizetések kiegészítése, még fontosabbnak, még sürgősebbnek tartjuk az *egyházi adókkal túlterhelt hívek terheinek lehető könnyítését;* inkább legyen lelkészi karunk egyideig még mostani sanyarú helyzetében, csak a fenyegetőbb veszedelmen könnyítve legyen; legkívánatosabb azonban az volna, hogy ha a törvényhozás mindkét égető kérdésre tekintettel volna s együttesen oldaná meg mindkettőt.*

Ez egyhangú határozat meghozatala a *statisztika* adatain és tanulságain alapszik. Már a szatmári egyházi adóreform-javaslat helyes elbírálásához feltétlenül szükséges pontos statisztikai kimutatás arról, hogy az egyházmegyében levő hitsorsosok hány személyi adóra kötelezett családot, illetve családfőt képeznek, s különösen, hogy állami törzsadóik minő összegre mennek?* E kimutatás az utóbbi kérdésre vonatkozólag el is készült, amennyire az idő rövidsége engedte, a lehető legnagyobb lelkiismeretességgel s az eredmény nem is lehetett más, mint az a megdöbbentő igazság: hogy *óriási különbség van a birtokviszonyokat, az adózási módozatokat s végelemzésben az adóteher nagyságát illetőleg az alföldi és felvidéki egyházak tagjai között.*

Ezt az igazságot már évek óta hirdetjük, de sikertelenül, mert akik kerületeken, konventben és zsinaton irányadó szerepet játszanak, e roppant különbségeket talán nem is gyanitották; hiszen tudjuk, hogy az egyházak szavazatainak megállapításánál csak a lélekszám, nem pedig az adóteher nagysága vétetett alapúl.

Lássuk a gyüjtött statisztikai adatokat közelebbről.

Van egyházmegyénk területén napszámos, cseléd, tehát ingatlannal nem biró egyháztag 1322

helybeli, ingatlannal biró s ez után állami adót fizető 8025

idegen külbirtokosok, a szatmári javaslat szerint ez után adót fizetendők 571

összesen 9918;

mostani, tényleges teherviselő pedig az 571 külbirtokos levonása után 9347. Fizetnek pedig, a fennálló dijlevelek értelmében, terményekben és más szolgálmányokban lelkészek, tanítók, egyházak részére 60—65,000 frt értéket, vagyis egy-egy jelenlegi adófizetőre átlagban mintegy 7 frt értékü adó esik.

* E cikket még a konvent ülése előtt kaptuk. Az egyházi adóteher könnyítését illetőleg ugyanazt az álláspontot foglalja el, mint a szatmári egyházi adózási reformjavaslat s annak indokolása, amelyet továbbá dr. Bartha is olv erősen hangsulyozott Lapunkban megjelent cikksorozatában a „Dunántúli Prot. Lap" —L —R jegyü cikkezőjével szemben s amely végre a konvent Tisza Kálmán benyujtott javaslata folytán hozott határozatában is kifejezést talál. A beregi ref. lelkészi kar határozata különösen jellemző s mutatja, hogy „jam proximus ardet". Az egyházi adóteher arányositását és leszállitását még a lelkészi nyomorúság enyhitésénél is előbbrevalónak tartja. Lelkészek, konvent, magánemberek akciójának végre is csak meglesz a kellő eredménye s akkor ref. egyházunk a mostani lidércnyomás jórésze alól felszabadúl.
Szerk.

* Ugyanezt hangoztatta Lapunk társszerkesztője is „Az egyházi adózás reformja" c. cikksorozatában s ilyféle statisztika elkészitését tűzte ki a konvent is egyik feladatúl. Az egyházmegyei értekezletek a szatmari javaslat tárgyalása alkalmából készíthetnének ily kimutatásokat, melyeknek a hivatalos statisztika egybeállitásáig is kitűnő hasznát lehetne venni.
Szerk.

A 8025 ingatlannal biró családfő következő *állami adóval* van megterhelve:

1 frt állami adót fizet	540	14 frt állami adót fizet	220
2 „ „ „ „	402	15 „ „ „ „	180
3 „ „ „ „	465	16 „ „ „ „	185
4 „ „ „ „	734	17 „ „ „ „	130
5 „ „ „ „	746	18 „ „ „ „	105
6 „ „ „ „	728	19 „ „ „ „	100
7 „ „ „ „	622	20 „ „ „ „	105
8 „ „ „ „	514	21 „ „ „ „	80
9 „ „ „ „	494	22 „ „ „ „	60
10 „ „ „ „	394	23 „ „ „ „	50
11 „ „ „ „	343	24 „ „ „ „	60
12 „ „ „ „	320	25 „ „ „ „	50
13 „ „ „ „	230		

E kimutatásban összesen 7857 egyháztag adója van feltüntetve; 25 frtnál több állami adót 168 családfő fizet, ámde ezek egyházi adó fejében éppen annyit fizetnek, amennyit a 10 frt államadót fizetők, söt a nagybirtokosok legtöbb helyen semmi egyházi adót nem teljesítnek.

A fenti kimutatásból kitünik, hogy ha 7 frtra vesszük az egyházi adó átlagát, akkor a 8025 birtokos egyháztagból 4237, tehát a többség fizetne legalább annyi, söt az első 6 csoportban jóval több egyházi, mint állami adót, — a valóságban még rosszabbúl áll a dolog, mint az átlagszámításban, s míg a tisztán napszámból élök állami kereseti adóval nincsenek terhelve, addig egyházi adóval bö mértékben.

Igy átlagban is áll tehát, hogy az egyházi adó sokkal terhesebb az állami adónál. De ha a beérkezett adatokat — a teher megosztását illetöleg is megrostáljuk: a kép még tökéletesebb lesz és a teherviselés mikéntjét legalább megközelitöleg tárja elénkbe.

Az egyházmegye 62 anyaegyházából mindenekelött *négyet* ki kell vennünk, mint ahol a nagyobb lélekszámnál fogva elviselhetöbbek a terhek; ezek közül az elsöben fizetnek az egyháztagok 2 frt és 4 frtos adót, a másodikban 1, 3 és 5 frtot, a harmadikban 2, 4, 6, 7 frtot, a negyedikben 2, 3, 5 frtot.* E négy egyházban összesen 1880 állami adót fizető reformált családfő van, ezek levonása után az 58 kisebb egyházra összesen 6145 fizető egyháztag marad s ennek tulajdonitható az, hogy a napszámosok a legtöbb helyen 2—3 frt egyházi adót fizetnek, holott egyenes állami adót nem; azok pedig, kik állami adó alá esnek, 5 frttól 20 frtig emelkedő egyházi adóval vannak megterhelve.

Minthogy a fizetési kulcs majdnem minden gyülekezetben más és más, a pontosan beszolgáltatott osztályozási adatok mellett sem lehetséges általános %-ot fölvenni; hanem példaképpen közlöm egyik egyházunknak (Dercennek) rovatos kimutatását, mint amely legmegfelelöbb képét tünteti elénkbe az egyházmegyénkben uralkodó fizetési viszonyoknak. Ez adatok szerint ott fizetésre kötelezett családfő-egyháztag van 281. Ezek közül cseléd és napszámos 16.

1 frt állami adót fizet	39	14 frt állami adót fizet	7
2 „ „ „ „	9	15 „ „ „ „	4
3 „ „ „ „	16	16 „ „ „ „	4
4 „ „ „ „	19	17 „ „ „ „	3
5 „ „ „ „	22	18 „ „ „ „	5
6 „ „ „ „	26	20 „ „ „ „	4
7 „ „ „ „	18	21 „ „ „ „	1
8 „ „ „ „	23	22 „ „ „ „	1
9 „ „ „ „	14	23 „ „ „ „	1
10 „ „ „ „	9	24 „ „ „ „	1
11 „ „ „ „	12	30 „ „ „ „	1
12 „ „ „ „	11	47 „ „ „ „	1
13 „ „ „ „	13	84 „ „ „ „	1

Az egyházi adózás pedig ebben az egyházban a következöleg teljesíttetik:

16	családfő fizet	2 frt 50 krral	összesen	40 frt — krt,
32	„ „	3 frttal	„	96 „ — „
64	„ „	4 frt 40 krral	„	281 „ 60 „
62	„ „	6 frt 36 krral	„	394 „ 32 „
50	„ „	10 frt 20 krral	„	510 „ — „
30	„ „	13 frt 20 krral	„	396 „ — „
27	„ „	16 frt 50 krral	„	445 „ 50 „
181	családfő fizet		összesen	2163 frt 42 krt

készpénzben, terményekben és szolgálmányokban, de a termények a legalacsonyabb árban; a búza métermázsánkint 6 frttal, a rozs 4 frttal vétetett számításba. Látjuk, hogy csak 19 olyan egyén van — t. i. a legvagyonosabbak — akik kevesebb egyházi, mint állami adót fizetnek, s legjobban vannak aránylag terhelve a napszámosok.

Ha a szatmári javaslatban foglalt adózási tervezet lépne életbe, a külbirtokosok adóját, családi és vagyonaránylagos adót ideszámítva, az eddigi 60—65,000 frt helyett mintegy 20,000 frtot fizetnének egyházunk tagjai.*

Éppen most jön az az örvendetes hír (ami azóta már valónak is bizonyúlt, — szerk.), mely

* Igaz, hogy ez az átlagot nem igen haladja felül, söt többnyire azon alúl marad, de nagyobb helyekröl lévén szó, hol a kereseti és birtokviszonyok nagyon eltérök, aranyosságról — 2—3—4 fokozat felállitása mellett — szó sem lehet. *Szerk.*

* Az egyházmegyei értekezletek által készitendő társadalmi s a konvent rendeletére készitendő hivatalos statisztika egybeállitásánál *egyöntetüen* kell eljárnunk s a legvilágosabban beszélő tényeket és adatokat csoportositanunk, mert különben kivánatos eredményre soha sem jutunk. A beregi egyházi értekezlet munkálatának sem kiinduláspontját, sem vezérelveit nem ismerem, de annyit látok, hogy a jelen dolgozatban foglalt számadatok ugyan igen érdekesek és a nagy kérdés számos ágazatából némelyikre világot vetnek ugyan, de további munkálatok alapját ily alakban aligha képezhetik.

Szerény nézetem szerint minden egyházközségben meg kell állapitni és kitüntetni a fizetők számát, az általuk most teljesitett összes fizetések mennyiségét, pl. 10 egyháztag fizet á 2 frt 50 krjával 25 frtot, 15 fizet á 3 frt, 45 frtot stb., összesen fizetnek az egyháztagok mondjuk 3000 frtot. Minden egyházközségi fizető tagnál meg kell állapitni már most az illető állami egyenes adóját, ha ilyet fizet; e számításnál tekintetbe veendők az u. n. törzsadók, amennyire ezt természetük megengedi, u. m. földadó, házosztály- és házbéradó, I., II., III., IV. oszt. kereseti adó, tőkekamat- és járadékadó, bányaadó, — mert a nyilvános számadásra kötelezett

a konventi elnökségnek az egyházi és állami adóstatisztikai kimutatások elkészítését, illetve az összegyüjtés elrendelését jelzi. Ha e kimutatások elkészülnek, a lelkiismeretesen összeállítandó statisztikai adatok teljesen megvilágosítják mindazt, amit eddig inkább csak gyanítunk, — s megösmerve a létező bajokat, a mostani visszás állapot is megszüntethető lesz, midőn a sebek gyógyítgatása végett rendelkezésünkre álló segélyforrásokból éppen oda fordíttatott legkevesebb, hol legnagyobb és legégetőbb a szükség s így az anyagi erő elforgácsolódott anélkül, hogy a nyomorral küzdő gyülekezetek és lelkészek közül csak egy is alaposan felsegíttetett volna!

Bary Sándor,
bátyui ev. ref. lelkész.

TANÜGY.

Egy „jelentésről."

Élénk emlékezetemben van még most is az a magas színvonalon álló vita, a mely a „gymnasiumi felügyelői" állás szervezésekor úgy a „Debr. Prot. Lap"-ban, mint a ker. gyülésen folyt. Célszerűségét, szükségességét megvitatták akkor eléggé pro et contra; a többség úgy találta, hogy jó és szükséges. Bevégzett ténynyel lévén dolgunk, nem is erről akarok beszélni. Még kevésbé arról az emberről, akit az egyh. ker. bölcsessége erre az állásra elhivott, aki, mint jelentéseiből *is* látom, hivatalba lépésétől kezdve mindent elkövetett, hogy egyh. kerületünk gymnasiumaiban, különösebben egyeseknél a hajdani „jó" állapotoknak vége legyen s helyet adjanak egy jobbnak; és . . . végül, a kit — fájdalmunkra — a mindenható csakhamar elszólított közülünk! . . .

Hanem . . . van valami ezzel összefüggésben, a mit szó nélkül nem hagyhatok. Csudálkozom rajta nagyon hogy azok a tanárok, a kiket inkább érdekel, mint engem egy s. lelkészt a kiknek az arca méltán pirúlhat miatta, fel nem szólaltak ellene eddig is.*

A napokban kaptam meg a tiszántúli ev. ref. egyh. kerület 1897. okt. 26—29. napjain tartott gyülésének jegyzőkönyvét. Végig olvastam az egészet, mert érdekelt. Egyes dolgok (Andaházi—Szilágyi-intézet) szomorusággal, mások örömmel tölték el keblemet Hanem mikor a lapozgatásban odáig jutottam, a hol a gymnasiumi felügyelő mutatja be évi jelentesét az egyes gymnasiumokról, hát akkor nemcsak, hogy elszomorodtam, hanem a szó szoros értelmében meg is botránkoztam annak *palam et publice közlésén.*

Jegyezzük meg jól, hogy nekem nem a jelentés tartalma ellen van kifogásom, a melyből látszik a minden — aprólékosra is — kiterjedő figyelem, a melynek mindegyike sora egy-egy emlékoszlopa marad annak a megboldogultnak; hanem igenis kifogásom van az ellen, megbotránkoztam azon, hogy az ilyen, — inkább bizalmas természetű — jelentést kitálalják az egész világ elé! . . .

Kérem! . . . Talán egy féléve annak, a mikor olvastam a tanári karnak egy szomorú jelentését a felett, hogy egy bizonyos — nem emlékszem melyik? — tanszékre csak ***egy*** komoly és számbavehető pályázó jelentkezett. De hát az Istenért, hogy is jelentkeznének? E mostani jelentés publicálása után én azon fogok csudálkozni, ha egyáltalán önérzetes ember vállalkozni fog a kerületünkben lévő tanszékekre. Bizonyítok és idézek! . . .

„Az írásbeli dolgozatokat illetőleg . . . nem minden tanár jár el egyenlő szorgalommal és buzgósággal a maga dolgában." „A latin dolgozatokról kevesebb megelégedéssel szólhatok . . . s a correctió sem mindenütt kifogástalan." „A német dolgozatok egyes osztályokban át nézve és javítva sem voltak." (Egyh. ker. j. k. 151 l.) „A VIII. osztályban . . . az erős fegyelem segíthetne leginkább, de ennek feltételei hiányoznak." (U. o. 153 l.) „A történelem tanításában nem tapasztaltam azt az élénkséget, mely azt érdekessé tudja tenni." „A kérdezés a tanár részéről nem épen kifogástalan volt." (U. o. 154 l.) „Nem voltam megelégedve a III. osztályban, főleg a kérdezgetés modorával." (158. l.) „ . . . A VI. osztályban az elbetegesedett tanár gyarlóságait láttam visszatükröződni." (166. l.) stb. stb.* Nem akarok a t. Szerkesztő úr türelmével visszaélni, hasáb számra idézni; arról se beszélek, hogy ezekkel együtt mi szükség volt annak a bizonyos „pofon"-nak a történetét ide nyomatni, melyet egyik tanár az igazgatójának ígért! Csak egy kérdésem van még! . . .

Mit gondolnak azok, a kik szükségesnek találták e jelentésnek *egész terjedelmében való* közlését, kinyomatását, hogy vajjon miként fognak gondolkozni a tanulók azokról a tanáraikról, a kiknek ***emberi gyarlósága*** itt meg van bélyegezve? Vajjon elő fogja-e mozdítani az a fegyelmet, ha valamelyik tanulónak véletlenül kezébe kerül ez a jegyzőkönyv és olvashatja — mint egy felső fórum bírálatát — azt a jelentést, mely az ő — talán eddig sem szeretett — tanárjairól szól? Én azt hiszem, hogy a megelégedés jól eső érzelme fogja eltölteni mind a rosz tanulóknak s mind azon szülőknek a keblét, a kik majom szeretetükben csak az iskolában és a tanárokban látnak minden rosszat.

Feltételezem, hogy a tankerületi főigazgatók szintén adnak be a miniszternek ilyen — minden aprólékosra

vállalatoknak nincs felekezeti hovatartozásuk. Tekintetbe véve minden fizető egyháztag adóját, most ezeket összegezni kell, hogy megtudjuk az illető egyházközség ev. ref. vallású, egyházi adó fizetésre kötelezett összes tagjainak állami adó összegét, amihez aránylagosan hozzávesszük a külbirtokosok föld-, ház-, kereseti stb. adóját: már most kiszámítjuk pl. a szatmári tervezet skálái szerint, hogy egyes tagok és valamennyi együtt mit fizetne, kevesebb vagy több jön-e ki az eddiginel, s a befolyandó összeg a belhivatalnokok és az egyházközség kezén levő földek közepes átlagú haszonbérjövedelmével s más jövedelmező vagyon utáni bevétellel fedezi-e a közszükségletet? Csakis így lehet a szatmári javaslat valódi kiható erejét megismerni; csakis ily módon készült statisztika alapján mehet bele az egyetemes zsinat az egyházi adó teljes, egységes rendezésébe s az így gyüjtött adatok fogják a magyar reformátusság anyagi erejét is, legalább hozzávetőleg, feltüntetni s a magyar protestántizmus és a magyar társadalom statisztikájának ezzel megbecsülhetetlen szolgálatot teszünk. Különben úgy lehet, hogy Lapunk még hamarosan visszatér e kérdésre. *Szerk.*

* A tanárok az ilyen természetű, rájuk vonatkozó jelentések bírálatába bocsátkozni — érthetőleg — több okból feszélyezve vannak. Sokkal jobban szeretjük, hogy rajtuk kivül álló egyéntől jött e felszólalás. *Szerk.*

* Magunk is azt hisszük, hogy ezek bizalmas jelentések, melyek letárgyaltatásuk után, levéltárba teendők, de a nagy nyilvánosság elé nem valók. A felügyelőnek a kerülettel szemben kötelessége őszintének lenni, de az őszinte nyilatkozatok nem mindig alkalmasak a sajtó utján való sokszorosításra. S talán legcélszerübb ezt a kérdést most, *sede vacante* megvitatni. *Szerk.*

kiterjedő és körültekintő jelentést. Feltételezem ezt minden iskola fenttartó testületnél, azt is, hogy azok, a kiknek joguk van hozzá, minden látogatás alkalmával vagy *bizalmasan*, négy szemközt, vagy a kormányzó testület előtt megteszik a hiányokra, emberi gyarlóságokra jó akaratu, de mindig *bizalmas jellegü* észrevételeiket. Ez mind helyes, mind jól van így! Hanem azt már nem tetelezem fel egy fentartó testületről sem — a miniszter évi jelentéseiben se láttam sohasem — hogy az ilyen bizalmas jellegüeket is felvenné jelentésébe, előadná az országgyülésen azt is, hogy itt vagy ott a tanár „kérdező modorával nincs megelégedve." Hogy nekünk miért kellett ezeket a részleteket a piacra vinni, nem tudom! Hanem azt igenis tudom, hogy a nyilvánosságnak, a világosságnak is megvan a határa; és legyen bár valaki — velem együtt — e kettőnek legnagyobb barátja, de azért — azt hiszem — hogy barátságát mindig feláldozza az ilyen természetü jelentések ki vagy nem nyomatásánál egy magasabb érdeknek, tanáraimak, iskoláink egyházkerületünk jó hírnevének.

Szernyeparti.

KÖZÉLETÜNK.

Az ev. ref. egyház egyetemes konventjének Budapesten márc. 24. és következő napjain tartott ülései.

(Vége.)

A második napon kezdték meg az egyetemes tanügyi bizottság jegyzőkönyvének tárgyalását, a mi a harmadik napra is átnyúlt. Minthogy a konvent az egyetemes tanügyi bizottság jegyzőkönyvének kinyomatását s az egyházkerületek tanügyi bizottságaihoz, valamint összes közép- és felsőbb iskoláink igazgatóságaihoz leendő megküldését elrendelte s tudtunkkal a jegyzőkönyvet Antal Gábor dunántúli püspök úr néhány nap multán szét is küldi: e jegyzőkönyv tárgyainak ösmertetésével nem foglaljuk le Lapunk hasábjait.

3. napon, március 26. napi renden kivül Tisza Kálmán világi elnök terjesztette elő az egyházi adózás tárgyában a maga nagyfontosságú határozati javaslatát, melynek tárgyalását a konvent a 4. nap napi rendjére tüzte ki, s melynek némi módosításokkal elfogadott szövegét alább egész terjedelmében beiktatjuk. Majd Szabó János esperes, a missiói bizottság előadója, terjesztette be a bizottság terjedelmes jelentését, melyből kitünik, hogy a konvent a folyó évben missiói célokra 22,530 frtot fordít. Molnár Béla, mint a közjogi bizottság előadója, előterjeszti a tiszántúli és dunamelléki egyházkerületben fölmerült vallásszérelmi eseteket. A konvent Antal Gábor, Szász Károly püspökök és György Endre felszólalásai után kimondja, hogy csak az olyan ügyek tekintendők sérelmeknek, melyekben a bíróságoknál orvoslást nem találni, s a debreceni egyházat a bírósági útra útasítja.

A kolozsvári Szeretetház kérdése hosszabb eszmecserére adott alkalmat. Degenfeld József gróf abbeli aggodalmát, hogy az évi szükségletek még nincsenek annyira fedezve, hogy a Szeretetház megnyitható legyen. Szász Domokos püspöknek eloszlatni nem sikerült, s kimondta a konvent, hogy a Szeretetház ügyét, alapszabályait, költségvetését, szóval összes iratait véleményezés végett leteszi a kerületekhez. Mindezek a konvent jegyzőkönyvében le lesznek nyomatva.

Március 26. és 28. délutánján 7 fegyelmi ügyet tárgyalt le a konvent rendes fegyelmi bírósága.

4. nap, március 28. Álljon itt a jegyzőkönyv két nagyfontosságú pontja egész terjedelmében:

A) Olvastatott Tisza Kálmánnak a mai ülés napirendjére kitüzött s a mult ülés jegyzőkönyvében foglalt határozati javaslata, a mely előbb általánosságban, majd pontonként tárgyaltatván, beható vita után, némi módosítással, a következő szövegben fogadtatott el:

„Tekintettel arra, hogy az ev. ref. egyház hívei igen sok helyen, főleg a kisebb egyházakban, az egyházi adóval nagyon megvannak terhelve, mi némely helyen a kevesebb vagyonnal bírókat már annyira nyomja, hogy az eddig kiszolgáltatott lelkészi fizetéseket fentartani és az egyház egyéb kiadását fedezni, saját romlásuk nélkül csak alig-alig birják;

tekintettel továbbá arra, hogy a lelkészi fizetéseknek államilag történő kiegészítése is csak azon esetben hozhatja meg a kívánt eredményt, ha adórendszerünk módosításával első sorban s azután ott, ahol ez szükséges, a mennyire lehet, a közalap segélyével s ha ez sem elég, az állam segélyének is igénybe vételével ott, a hol az egyházi adó a hívekre nézve túlságosan terhes, annak leszállítása lehetővé tétetik:

szólítsa fel a konvent az egyházkerületeket s általok az egyházmegyéket a következőkre:

a) hassanak oda, hogy ott, a hol ez eddig nem történt, az egyházi törvényünkben a 246 és 247 §-okban megjelölt módon *rendeztessék az egyházi adó*, hogy így a teher igazságosabban oszoljék meg; továbbá az ez iránt szükségesek megtétele után

b) készítessenek mielőbb hiteles kimutatást arról hogy egyházanként míly nagy egyházi adót fizetnek — megjelölve ezt pénzben — azon hívek, kiknek állami egyenes adójuk 10 forintnál kisebb; ezen felül lehetőleg mutassák ki azt is, hogy mennyi az egyes egyházakban levő ev. ref. hívek összes államadója, mennyi az egyháznak évi rendes kiadása és *ebből mennyit fedeznek a hívek egyházi adó útján?*

c) vegyék figyelembe és elkülönítve mutassák ki azt is, hogy a hol felekezeti iskola van, mennyi pénzt vagy pénzértéket fizet tandíj fejében az a szülő, kinek egyszerre két gyermeke jár iskolába?

d) ezen adatokat, egyházmegyénként összeállítva, lehetőleg mielőbb, de mindenesetre a legközelebbi rendes konventet megelőzőleg terjesszék föl a konventre, hogy ezek alapján a konvent megtehesse mind azt, mit egyházunk saját kebelében megtehetőnek tart s a mennyiben ez a szükségképen elérendő cél érdekében nem mutatkoznék elégségesnek, a továbbiakra nézve a kormánnyal az államsegély iránt tárgyalást kezdhessen."

Ugyancsak elfogadta egyetemes konvent Tisza Kálmán határozati javaslatának az előbiekhez csatolt következő pontját is:

„Ugyanezen célból utasítsa a konvent a közalapi végrehajtó bizottságot arra, hogy a jövő konventig tegyen részletes és indokolt javaslatot arra nézve: mennyit fordíthat a közalap évenkint a hívek terheinek könnyitésére, ha a lelkészfizetések kiegészítése az állam által életbe lépett és a közalap számára eddig adott 100,000 frt megadatik?"

Midőn egyetemes konventünk az igy elfogadott határozati javaslatért a javaslattevő s egyházunk jövendő sorsa felett szeretettel aggódó *Tisza Kálmán* világi elnöknek tiszteletteljes elismerését és köszönetét nyilvánítja, ugyanakkor — elfogadván *Molnár Béla*

pótindítványát — kimondja, hogy a beterjesztett és elfogadott határozat azzal a felhívással küldetik meg az egyházkerületeknek, hogy azok az érvényesítés és az előmunkálatok megtétele végett az egyházmegyéket sürgősen szólítsák fel, hogy azok elnökileg intézkedvén az előmunkálatok elkészítése végett, a munkálatokat már a legközelebbi egyházmegyei s majd az őszi egyházkerületi gyülések tárgyalhassák, a mi megtörténvén, munkálataikat ugy küldjék fel a kerületek a konvent elnökségéhez, hogy azok a legközelebbi konvent tárgysorozatába beilleszthetők legyenek. Felhívja egyuttal a konvent a közalapi végrehajtó bizottságot is, hogy a határozatból reája háramló kötelességnek lehető gyorsan és a lehető legpontosabban megfelelni szíveskedjék.

B) A föntebbi határozat pontos végrehajtásához bizonyos táblás ívekre s azokhoz csatolandó kérdő pontokra s esetleg utasításra is szükség lévén:

annak elkészítése végett egy bizottságot küldött ki a konvent, a melynek elnökeiül Szász Károlyt és Dókus Ernőt, tagjaiul pedig Baksay Sándort, Cike Lajost, Bartha Lajost, Széll Kálmánt, György Endrét és Kenessey Bélát választotta meg, felkérvén, illetőleg meghatalmazván a bizottság egyházi elnökét az elkészitett és megfelelő példányban kinyomatott rovatos íveknek hivatalos szétküldésére.

A közigazgatási bizottságtól előkészitett ügyeket Bartha Lajos előadó referálta. A vasárnap megszentelése tárgyában a beregi egyházmegye indítványa értelmében felír a konvent a vallás- és közokt. miniszterhez, hogy a vasárnapi munkaszünet az állami, megyei és községi hivatalnokokra is terjesztessék ki. Az egyházi törvényeknek 500 példányban leendő ujra nyomatását kimondták s annak eszközlésével Szász Károly püspököt bízták meg. Az egyetemes névtár újból való kiadását ezúttal elodázzák. Hosszabb vitát idézett fel a lelkészi minősitvények Erdélyben divatozó kiállitásának kérdése, amely az erdélyi igazgató tanács előterjesztése révén került a konvent elé, honnan a Tiszántúl hasontárgyú felirata véletlenül lemaradt.

Szász Domokos hivatkozva a debreceni zsinat ama határozatára, mely szerint Erdélynek a többi kerületektől eltérő szervezetét érintetlenül hagyta, a konvent figyelmébe ajánlja, hogy Erdélyben kezdve a gyülekezetektől, végezve a kerületen sehol sincs kettős elnökség és így ott a papok minősítési okmányainak kiállítása mindig püspöki jog volt. Nem irhatja tehát alá a minősítvényt a főgondnok is. Kéri, hogy a felhozott oknál fogva utasítsa a konvent a magyarországi kerületeket, hogy az általa kiállított minősítvényeket respektálják.

Tisza Kálmán: Nemcsak arról van itt szó, hogy ki állítja ki, hanem arról, hogy az erdélyi papok, ha magyarországi kerületekben pályáznak a minősítés tekintetében, előnyben vannak a magyarországi kerületekben szolgáló lelkészek felett. Hogy tehát a magyarországi kerületekben a minősítvény elbirálható legyen, szükséges, hogy az erdélyi minősítvények formai tekintetben is úgy állítassanak ki, mint a magyarországiak.

Dégenfeld József gróf kéri a konventet, mondja ki, hogy a minősítésre vonatkozó zsinati törvény Erdélyt is egyformán kötelezi.

Szász Domokos tiltakozik az ellen, hogy az erdélyi kerületnek zsinat által biztositott joga, itt a konventen kétségbe vonható legyen. Kéri, ne akarják megszorítani az erdélyi püspöknek ezt a jogát. Azt megtehetik a kerületek, hogy nem fogadják be az erdélyi papokat, de hogy semmisnek nyilvánitsanak egy az erdélyi kerület törvényei szerint kiállított és a püspök által aláirt okmányt, ez talán még sem helyes eljárás.

Tisza Kálmán: Ha valaki elismeri, ő elismeri az erdélyiek autonomiáját, de, ugymond, meg van győződve, hogy abban a percben, midőn arról van szó, hogy egy erdélyi pap a magyarországi kerületekben pályázik, már akkor ez az ügy többé nem az erdélyi kerület belügye. De nemcsak formai, hanem más lényeges baj is van itt.

Tisza István gróf közelebbről ismeri ezt az ügyet s úgy találja, hogy itt három hiba van. A kettő formai, egy pedig lényeges. A formai hiba először az, hogy csak a püspök írja alá a minősitvényeket, másodszor pedig, hogy a minősitésre vonatkozó rovatos iv a kijelölő bizottságoknak nem áll rendelkezésükre. Ezek a bizottságok pedig a 206. §. által útasitva vannak, hogy az olyan minősitvényeket, melyek formailag helytelenül vannak kiállitva, útasítsák vissza. A lényeges hiba pedig az, hogy a magyarországi kerületekben *elégséges* bizonyitványnyal segédlelkész soha sem pályázhatik első osztályú egyházba. Felhozza a komádi papválasztást, amit éppen ezen ok miatt csak nehezen lehetett tisztázni. Javaslatba hozza, hogy mondja ki a konvent: lelkészválasztásoknál csak azokat a minősitvényeket respektálja, melyek formai tekintetben helyesen vannak kiállitva.

Szász Domokos elejét akarja venni annak, hogy a konvent egy oly lépést tegyen, mely az Erdélylyel való unióra nézve végzetes lehet és éppen ezért kéri a konventet hogy ne határozzon most ebben az ügyben, hanem miután úgy tudja, hogy a tiszántúli kerület is felterjesztést tesz ez ügyben, várja be azt és akkor határozzon.

A konvent teljesíti Szász Domokos kérését és most ezt az ügyet leveszi a napi rendről.

A tábori lelkészek czimezése s hatásköre tárgyában a vallás és közokt. miniszter ama felvilágosítása, hogy az ev. ref. és ág. ev. lelkészek czimét és jogkörét a hadügyminiszter mindig respektálja, tudomásul szolgált.

A tőkesegélyosztó bizottság jelentésének letárgyalásával a tárgysorozat ki levén merítve, Tisza Kálmán a konvent tagjai, — Szász Károly pedig az elnökség iránt fejezte ki köszönetét s a közgyűlés Kún Bertalan lelkészi elnök buzgó imádságával véget ért.

—s —a.

—

Hogy is állunk hát az „Országos lelkészi özvegyárvai gyámintézet“ ügyével?

(Nyilt kérdés a „Debreceni Prot. Lap“ felelős szerkesztőjéhez, mint konventi taghoz.)

Megbocsát nekem Nagytiszteletűséged, ha e levelemet — nyilt kérdés gyanánt, melyre feleletet kérek — egyenesen Nagytiszteletűséged czimére adressálom s ekként beállottam én is azok közé, kik átalánosan bevett szokások szerint, közéletünk terén minden jót az újságíróktól várnak s ha valami balúl üt ki, azért ismét csak a sajtó munkásait seprűzik. Hogy mi jó, mi rossz van ebben a szokásban, én bizony nem tudom. Annyi azonban előttem bizonyosnak látszik, hogy a sajtónak két kiváltképpen való feladata van; t. i. 1-ször, hogy eszméket vessen fel s 2-szor, hogy a közélet mindennemű jelenségeit bátran s tárgyilagosan bírálja. Az a hírlap, legyen az egyházi, társadalmi vagy politikai, melynek e kettős feladat teljesítéséhez ereje vagy bátorsága nincs: létjogát vesztette el s nem érdemli meg — nem azt hogy az előfizetők fenttartsák, de még csak azt sem — hogy komoly ember a kezébe vegye.

A „Debreceni Protestáns Lap" hála Istennek nem efféle papiros „*Nebelhorn*"-okon skálázik; hanem fuvja az igazság tárogatóját bátran és erőteljesen, mit sem törődve azzal, ha e hangokra a tarthatatlan s józan haladás útjában álló fogalmak Jerikójának minden falai azonnal összeomlanak is. Én legalább erről a lapról ebben a meggyőződésben vagyok.

Azért teljes bizodalommal fordúlok Nagytiszteletűségedhez, mint e lap felelős szerkesztőjéhez: szíveskedjék e soraimat átolvasásra méltatni s aztán tekintettel az ezekben foglalt aggodalmakra engemet ha csak lehetséges megnyugtatni s úgy ennek a kérdésnek, mint a reá vonatkozó feleletnek becses lapjában helyet adni.

A csak nehány nappal ezelőtt bezárúlt konvent üléseiről hirt adó s úgy az egyházi mint politikai lapokban közölt jelentéseket olvasgatván megütődve értesültem arról, hogy „*az Országos lelkészi özvegy-árvai gyámintézet tőkéje a nagy arányokban emelkedő kötelezettségekkel szemben immár nem elegendő s rendkivűli fedezetről lesz szükséges gondoskodni* . . .!!!" Mit jelentsen ez . . . !? Hát ide jutottunk már s ilyen számitásokon épült fel ennek a gyámintézetnek egykor Erdélyből kiindult s annyira magasztalt tervezete!? Valóban elszomorító jelenség s ha komoly alapja van, akkor egyfelől véghetlen nagy hálával tartozik az ev. ref. egyház a két *Tiszának* és *gróf Degenfeld Józsefnek*, akik — amint a lapokból olvastam — az erdélyi „Szeretetház" gyors tempóban forçirozott felállításának s a lelkészek e célra tervezett *megadóztatásának* (!!!) a konventen ellene mondottak azon az okon, mert a „Szeretetház" jövőjét kellőleg financirozva nem látták; másfelől megtanúlhatjuk — vajha ne későn! — hogy azok a *Wundt Vilmos* által lélektani „*apperceptióknak*" nevezett lelki emotiók, melyeknél a *tevékenység* érzelme túltengésbe jutott, — sokszor nagyon is rá vannak szorúlva a bölcs fékezésre . . . .! s mi sem lehetne a református egyházra végzetesebb, mintha azok, akik annak kormányzására lettek hivatva, valami idegen suggestio által megbabonázva, hypnosisba esnének s akaraterejöket teljesen lekötni engednék. Mert a psychologok szerint a hypnosis az *alvással* rokon állapot s egymástól csak az előállási módok szerint különböznek. Ha pedig aluszunk . . . . „*eljön az ellenség és konkolyt vet a gabona közé*" (Máté 13, 25).

A magam részéről ezért vagyok én már régesrégen teljesen nyakig azokkal az Erdélyből propagált, bár megengedem, teljesen jóhiszemű „nagyszabású" pénzügyi tervezetekkel s ezért szavazok lelkemből köszönetet a két Tiszának és gróf Degenfeldnek, hogy egy ilyen pénzügyi mívelettel kapcsolatos újabb spekulációnál ott a konventen óvatosak voltak s meggyőződésöket bizonytalan dispositiókhoz nem kötötték. Bár eddig is így cselekedtek volna és pedig nemcsak világi nagynevű hitsorsosaink, hanem lelkésztársaink is. Most az aggodalmaktól mentek volnánk . . . igy pedig remegünk: fuldoklunk s kétkedve kérdezzük: mi is lesz hát ezzel a deficittel dolgozó országos lelkészi özvegy-árvai gyámintézettel . . .!?

Az tudva van, hogy mi a tiszántúli kerület számos traktusának számos lelkészei nagy áldozatokat hoztunk; sulyos terheket vettünk magunkra; itt-ott a legszebb kilátásainkat füstbe menni engedtük: csak azért, hogy ez az országos intézet létrejöjjön és talpra állani segítsük azokat, kik a maguk érdekében addig semmit sem tettek, vagy azért, mert ahoz elég erejök nem volt . . . vagy mert áldozni nem akartak. (Voltak nagy számmal ilyenek is!) Ezzel szemben tehát jogosan megvárhattunk volna annyit, hogy az az országos intézmény reális számitáson építtessék fel s ilyen hamar, de sőt egyátalán soha ne legyünk kitéve annak, hogy a pénzügyi kérdések különben is rövid rádiusu cirkulusainkat így megzavarják. Ime a hypnosis psychophysikai okainak aggasztó okozatai!

Nagytiszteletű Szerkesztő úr! Gondokban vagyok. Azt nem tudom, a történendőkért ki fog majd helyt állani!? Azzal sem vígasztalhatom magamat, hogy mint a konventen a gróf *Degenfeld* érveire az erdélyi püspök mondotta, „a protestáns egyházi intézmények nem állami intézmények . . . s amazok, ezen utóbbiaktól eltérőleg, az anyagi garantiák bástyáival nem *egyszerre*, hanem a fejlődés folyamán csak lassanként szoktak körűlvétetni": de úgy érzem, hogy a sok hozott és hozandó áldozatok dacára özvegyem s gyermekeim jövője ma sokkal problematikusabb, mint volt az országos lelkészi özvegy-árvai gyámintézet létrejötte előtt.

Nagytiszteletű Szerkesztő úr! Ott volt azon a konventen . . . ha többet tud e dolog mibenállása felől, mint amennyit én a lapokból megtudhattam . . . igen kérem, nyugtasson meg.

Kálvinista.

*

Bár nem tartjuk indokoltnak azt a *riadó-szerű* hangot, melyen a „Nyilt kérdés" lapunk szerkesztőségéhez intéztetett: közöltük azt úgy, a mint beküldetett azért, hogy e „nyilt levél" kapcsán elmondhassuk az országos ev. ref. lelkészi özvegy-árva gyámintézetre vonatkozó, megbizható forrásból nyert értesülésünket; abban a meggyőződésben, hogy az országos ev. ref. lelkészi özvegy-árva gyámintézet — mint magyarországi egyetemes ev. ref. egyházunk egyik legfontosabb és legáldásosabb alkotása — megérdemli, sőt egyenesen megköveteli, hogy a ki ügyében nyilvánosan felszólal, bírálatot ítéletet mond: tegye azt ne az igen sokszor oly nagy felületességre való hirlapi közlés egyes kikapott szavai alapján, hanem a megfelelő és teljesen megbizható adatok tanulmányozása után és igazi tárgyilagossággal.

Köztudomás szerint, az országos ev. ref. lelkészi özvegy-árva gyámintézet, hosszas majdnem tizenegy esztendőre terjedő tervezgetés, beható számitás, kemény elvi tusák után, közmegnyugvást keltőleg úgy alkottatott meg az egyetemes konvent 1895. évi novemberi ülésének 69. sz. határozatával, hogy az egyetemes konvent 1895. évi áprilisi ülésének 27. sz. határozatával, pénzügyi számitás alapján — elfogadott alapszabály-tervezet 6. §-ából, az egyházkerületek egyértelmű kivánatára töröltetett az: „hogy a lelkészek özvegyei, néhai férjök *öt beszámitható szolgálati éve* után nyernek segélyt, illetőleg özvegyei évjáradékot az orsz. gyámintézettől"; és kimondatott az érvényben levő alapszabály 6. §-ában: „az özvegyek, tekintet nélkül az elhalt férj . . . . . *szolgálati idejére*, a belépési járulék és öt évi tagdij befizetésének kötelezettsége mellett, mindnyájan egy és ugyanazon összegű évjáradékban részesülnek. S amennyiben a belépési járulék és az öt évi tagdij be nem fizettetett volna, az azokból hiányzó összeg, az özvegy évjáradékából két év alatt, egyenlő részletekben törlesztetik le, illetőleg tartatik vissza."

Az egyetemes konvent lelkészi gyámintézeti és közalapi végrehajtó bizottsága már akkor, 1895. november 20-án kelt, az egyetemes konventhez intézett jelentésében (lásd 1895. novemb. konvent jkönyv 69. sz.

kötelességének tartotta a konvent figyelmébe hozni, hogy az alapszabály 6. §-ának mostani első pontja, némi változást idézhet elő a gyámintézet alapjául szolgáló pénzügyi számításban; de ezen bekövetkezhető, véleményünk szerint nem jelentékeny változást, gazdagon kárpótolja azon általános óhajtás beteljesülése, mely, ha némi áldozat árán is az alapszabály ilyen szövegezése által közmegnyugvást kelt."

Az országos lelkészi gyámintézet végrehajtó bizottsága, midőn a f. é. márciusban, az egyetemes konventhez intézett jelentésében beszámolt a gyámintézet második évéről: az 1897. évről és kimutatta, hogy 1897-ben bevételi előirányzat volt 92,797 frt 16 kr., melyből hátrálék maradt 16,550 frt 97 kr.; hogy 1897. dec. 31-én a *vagyon volt 300,792 frt 01 kr.*; hogy 1897-ben 25 özvegy és 33 árva segélyeztetett 3334 frt 94 krral; továbbá, hogy 1898-ra, a költségelőirányzat szerint

bevétel		157,755 frt 25 kr.
kiadás:		
49 özvegy, 88 árva segélyére	11,297 frt 01 kr.	
kezelési díj	750 frt — kr.	
összesen:	12,047 frt 01 kr.	= 12,047 frt 01 kr.
	maradvány	*145,708* frt *24* kr.

ennek kapcsában fejezte ki a végrehajtó bizottság, ha ilyen arányban szaporodnak a segélyezendők:

(1897. elején 18 özvegy, 20 árva,
1897. végén 25 özvegy, 33 árva,
1898. elején 49 özvegy, 88 árva)

szükség lesz gondoskodni a tőke szaporításáról. Mire a közalapi végrehajtó bizottság kijelentette, miszerint szükségesnek tartja legalább még egy év adatainak bevárását, hogy így a gyámintézet első három éve leteltével, — mikor már egyfelől a gyámintézeti tagok nagy többségének belépési járuléka befizettetett, másfelől a segélyezendők számában is — 3 évi tapasztalat alapján — bizonyos arány lesz megállapítható: tegyen e tárgyban javaslatot.

Ez a valódi tényállás. Hogy mutat-é ez deficitet? ad-é alapos okot az aggódásra, vész jelzésére? Vagy csupán előrelátásról gondoskodik? — Ennek eldöntését olvasóink tárgyilagos ítéletére bízzuk.

A mi nézetünk az, hogy a ki az ügy érdeke által sugallt ezen előrevaló gondoskodást, vészt jelző riadó hangján hirdeti: az vagy félre van vezetve s talán nem is akarja bevenni a megnyugtató fölvilágosítást, vagy pedig minden áron kifejezésre akarja juttatni az orsz. lelkészi gyámintézet iránti bizalmatlanságát.

Szerk.

—

Falusi levelek.

IV.

A javaslat harmadik célul az egyházi alap létesítését tűzi ki, helyesen jelölvén meg az arra felhasználandó forrásokat.

Egy nehéz viszonyok között élő egyház híveinek — milyenek legtöbb falusi egyházaink — egyházi alapot létesíteni, növelni nagy feladat, mert minden jövedelmének felhasználása mellett is sok szükséglete marad fedezetlenül. De mégis alig van gyülekezet, melynek tagjai — ha kellő vallásos érzülettel és áldozatkészséggel buzognak egyházuk iránt — ne lennének képesek egy vagy más úton egyházi szükségleteik fedezésére alapot teremteni. Erre is tudok példát hozni fel. Van egy kisded leányegyházam 40 családdal, 180 lélekkel; szegény földmívesek, nehánynak összes birtoka alig 30 hold föld, a többi napszámos és cseléd. A 70-es években még sem iskolájuk, sem templomjuk nem volt; gyermekeik az anyaegyház iskolájába jártak, mikor mehettek; hozzájok a lelkész hetenkint háromszor eljárt istenitisztelet tartása végett. Önállóságra vágytak és törekedtek. Elkezdtek még a 60-as években az egyházi alap javára feles földeket munkálni, ők, a kik saját létök fentartása végett is mindnyájan ily feles munkára voltak útalva és évről-évre összerakták keresményöket. 1882-ben már 4000 frtja volt az egyháznak, akkor iskolát építettek s előkönyörgő-tanítóságot szerveztek, 7 hold földet vásároltak. 1890-ben templomot építettek, nem indúltak el mai divat szerint kéregetni, saját erejökből, keresményükből építettek, a közalaptól nyertek hozzá 1000 frt tőkesegélyt s kisded egyházuk, iskolájuk él és virágzik, igaz, hogy több-kevesebb segélyt majd minden évben kapnak, de érdemesek is reá.

Anyaegyházam 680 lelket számlál, szegény földmívesekből áll, 50 családnak van kevés földbirtoka, 60 családnak csupán lakhelye, 40 család napszámos zsellér. Összes állami adójuk 2000 frt. Az egyháznak 6 hold földje van, ennek jövedelméből kellett fedezni 200 frtot meghaladó állami és egyházi közigazgatási adóját és egyéb szükségleteit, de természetesen 6 hold föld haszna nem fedezhette; hát a különféle építkezések hogy teltek volna ki? Minden alkalommal, tehát csaknem folytonosan minden évben, rendkivüli egyházi adót is kellett kivetni, a mi bizony sok kellemetlenséggel és hátránynyal járt. Mit tett az egyház közelebb? Tanítójának fizetését úgy rendezte, hogy eddigi 350 forint készpénz fizetéséhez, az ezen kívül levő 17 hold föld helyett a hívek terhére 250 frtot ajánlott fel, s míg ezen összeget az egyháztagok saját zsebükből fizetik addig az elvett 17 hold földet az egyház javára maguk munkálják s most a tanítónak van 600 frt készpénz fizetése, melyet a hívektől befizetve 3 havonként előre ad át az iskolagondnok a tanítónak, az egyház pedig 23 kat. hold földet müvel hüségesen; a minek jövedelméből már most szükségleteit tisztességesen fedezheti. Megjegyzem, hogy tandíj sem az anya sem a leányegyházban 1872. óta nincs. Hát bizony mi ily úton is igyekeztünk egyházi alapot létesíteni, számos egyházaink tehetnének hasonlóképen.

Nem megvetendő alapszerzés a magtárak fentartása is, melyet a mi egyházmegyénk kötelezővé tett s igen szép és hasznos eredménynyel virágzanak is, a mennyiben 31 egyházunkban van magtár 3000 mázsa élettel és 8000 frt tőkepénzzel. De ezek kezelésénél helyes alapszabályzat, szigoru pontosság szükséges és kellő vigyázat arra, hogy a magtári tőke egyeseken túlterhelővé ne fejlődjék, mert akkor rendeltetésével ellenkezőleg nem hogy segélyére lenne a kölcsönzőnek, hanem vagy a magtár elpusztúl, vagy a hívek romlását idézi elő.

Mindezek átgondolásával térjünk a javaslat megvalósításának módozatához. Legelsőben is alapos adatok beszerzésével ismernünk kell egyházi s iskolai szükségleteink mennyiségét. Erre nézve reménylem nemsokára jelentőívek lesznek kibocsátva, de kívánatosnak jelzem, hogy nagyon egyszerű s csak a múlhatatlanul szükséges adatok kimutatására való rovatokkal legyenek ezen ívek ellátva, mert minél többféle lesz a rovat, s minél részletesebb adatokat akar összegyüjteni, annál eltérőbbek lesznek a bejegyzések, nehezebbé s kétségesebbé lesz a tényleges vagyoni és jövedelmi viszonyok szabatos kimutatása. Annyi mindenesetre bizonyos, hogy nem a

mai kegyelmi dotációcskára, hanem tetemes állami törvény ígérte adományra lesz szükség. Például ismét egy oly egyházat veszek fel, melyhez legtöbb egyházaink hasonlítanak. Nálunk a lelkészi földbirtokon kivül, terményben és készpénzben, szolgálmányban fizetnek a lelkésznek és tanitónak híveink mai érték szerint 1100 frtot, megjegyzem, hogy a egész lelkészi fizetés nem haladja meg a 800 frtot; az egyház hívei fizetnek összesen 2000 frt állami adót és igy most ennek 55%-kát fizetik egyházi célra. Miután mindnyájan a javaslat szerinti 1-ső osztályba esnek, csak 10%, vagy 200 frt birtok aránylagos és 150 frt személyi egyházi adót fognak fizetni: hiány a mit az államnak pótolni kellene 750 frt. Bizton vehetjük ez összeget átlagnak, mert nagyobb egyházainknál aránylag kevesebb lesz ugyan pótolandó, de igen sok kisebb egyházainknál még több. Van 2000 egyházunk, tehát szükséges lenne 1 millió 5 százezer forint arra a célra, hogy lelkészi és tanitói fizetéseink mostani állapotának fentartásával népünk egyházi adózási terhét könnyebbitsük. Azzal senki se áltassa magát, hogy a nagyobb gyülekezetek tagjainak egyházi adója felesleget fog az egyházi péntárba juttatni, ily felesleg merem mondani egyetlen egyházunkban sem leend, mert különösen az iskolai kiadások nemcsak felemésztik az egész egyházi adót, sőt mindenütt az állami dotációt is igénybe kell vennie. Ha már most a teher könnyítése után a lelkészi, tanitói fizetéseket is rendezni és emelni akarjuk, a korpótlékokat biztosítani, a nyugdij-alap javára is bizonyos összeget kivánunk, még ötszázezer forintra szükség lesz, s igy ev. ref. egyházunk évente két millió forint állami hozzájárulást igényel. Bár e számitásom csak hozzávetőleges, azt hiszem, nem marad messze a reális szükséglettől.

Ez eredményt tudva, sokan illuzóriusnak tartják a javaslat megvalósíthatását éppen azon okból, mert reményünk sem lehet ahoz, hogy az állam ily nagy összeget adjon egyházunk céljaira. De én azt mondom, jogosan várhatunk ennyit, sőt többet is, mert: 1. az 1848-ik XX. t.-c. alapján, melynek érvényét soha senki kétségbe nem vonta, követelhetjük; 2. 2500 iskola fentartásával a közmivelődés és hazafiasság szolgálatában éppen az állam érdekeit mozditjuk elő, s az ő terhét is hordozni igyekezünk; 3. mert lelkészeink, tanitóink nemcsak a nép felvilágosításának és erkölcsi életének őrei és tanitói, hanem mindenkor nemzeti és hazafiui missiót is töltenek be. Az államnak törvényes és erkölcsi kötelessége a szükséges fedezetet ev. ref. egyházunknak már valahára megadni.

Az egész javaslat indokolása igazolja, mily körültekintéssel, gyakorlati érzékkel és méltányossággal igyekezett a küldöttség munkálatát elkészíteni, — ezért mindnyájunk elismerésére érdemes úgy a kezdeményező, mint a többi munkás tag. Óhajtandó, hogy e munka egyházi adózásunk reformjának alapja legyen, s a következő zsinat törvénynyé tegye, összetartozandóságunknak ez is egyik erős lánc-szeme lesz, melyre oly nagy szükségünk van. Minden ujonnan készitett szabályzat életrevalóságát a gyakorlat mutatja meg, az fog megtanitani arra, hol, mit, miként javitsunk rajta; maga a küldöttség is beismeri indokolása végszavaiban, hogy emberi munkát végzett, mely nem ment a gyarlóságoktól; de mi egyházi életünk fejlesztésének érdekében lehetetlen, hogy tovább ne vigyük e javaslat ügyét a megvalósítás stádiumáig.

Ily szempontból részemről a javaslatot elfogadom és óhajtom, hogy mint nagyfontosságú s már elodázhatatlanná lett zsinati tárgy, a konvent elé terjesztessék s a konvent tanúlmányozás, esetleg javítás és előkészítés végett kellő időben egy bizottságnak adja ki, hogy már az 1901-ik évben összeülendő zsinat érdemleges határozatában állapítsa és erősíthesse meg a magyar ev. ref. egyház új adózási szabályait.

Nem lehet elhallgatnom azon előadói lelkes felhívást, melyet F. Gy. a szatmári értekezleten összegyűlt tekintélyes közönség előtt mondott el, nemcsak alapos és mélyreható, hanem mintegy látnoki szellemtől áthatott volt ez előadás, minden szavában, minden eszméiben egyházunk sorsának meleg pártfogása, szeretete hangzik és beszél a magyar ev. ref. egyház tagjaihoz, — vajha minél többen olvasnák, gyönyörködnének benne s meritenének belőle tanulságot és szent lelkesedést egyházunk anyagi és szellemi épitésére!

Figyelemmel és érdeklődéssel olvastam B. B. bizottsági tagnak e Lapban megjelent s a többi egyházi lapokban a javaslat egyes részei ellen felhozott kételyek és véleményekre tett birálatát s ellenészrevételeit, melyekből világosan látszik, hogy teljes meggyőződés, ügyszeretet vezette tollát, érzését, a mikor állításaiért felelősséget vállalt. Hiszem, hogy e felelősség átvállalásában velem együtt nagyon sokan osztoznak.

S—s.

KŰLFÖLD.

A chicagoi ref. magyarság egyházi szervezkedése.

Az a mély és széles érdeklődés, mely hazai egyházi körökben a magyar protestantismusnak Amerikában való újabb terjeszkedése, illetőleg a chicagoi magyar ref. egyháznak organisálása iránt szerte megnyilatkozott, s mely érdeklődés e b. lapok hasábjain is rokonszenves és meleg cikkekben nyert kifejezést, talán némileg kötelességemmé is teszi, hogy a munka haladásáról, ügyeink mostani állásáról valami tájékoztató cikket tegyek közzé e lap hasábjain.

Annyival is szivesebben és nagyobb örömmel teszem ezt, mert hazai egyházi körökből hozzám intézett sok megkeresés bizonyság előttem arra nézve, hogy az evangelium diadala, Isten országának, anyaszentegyházunknak ez idegen haza talaján való terjeszkedése iránt nagyon sokan érdeklődnek.

Sajnos, nem vagyok, nem lehetek jelenleg még abban a helyzetben, hogy a chicagoi egyház alakúlásának minden, igazán lelkesedésre késztető mozzanatát felölelő közleményt kezdhessek meg; mert erre a rám néző, mostani óriási munka közepette teljességgel nincs időm. Legjobbnak látom azért, ezuttal csak az általunk eddig elért némi csekély eredmény felmutatására szorítkoznom, hogy ebből is megláthassák, megitélhessék, s örvendve constatálhassák otthoni hitsorsaink, hogy az evangelium ereje bennünk is munkás, s ha épen meglepő csodálatos sikereket ily rövid idő alatt felmutatni nem tudunk is — ami különben nem a mi jóakaratunk és buzgóságunk hiányán múlik, — de mindenesetre mégis elismerésre késztető buzgósággal teszi meg ki-ki vallása, anyaszentegyháza iránt tartozó kötelességét. Munkások, közkatonák vagyunk a szó legigazabb értelmében, s ebben a minőségünkben végezzük ki-ki a reája néző munkát, őrt állván a poszton. Ennek illustrálására eredeti magyar szövegben adom az alábbiakban azt a jelentést, melyet az amerikai egyetemes angol ref. missió hatóságnak ápril 19-én tartandó évi nagygyülése elé beterjesztettem, s mely a közegy-

ház tagjai érdeklődésének a magyar missiói ügyre való irányítása céljából az egyházk. hivatalos lapnak, a Ref. Church-Messenger-nek múlt heti számában is napvilágot látott." Mindennek munkája pedig minémű legyen, a tüz által próbáltatik meg." I. kor. 3, 13.

A hivatkozott report következőleg hangzik :

Nagyt. missió hatóság !

Az a meleg érdeklődés, melylyel úgy a nt. missió hatóság, mint az egész angol ref. egyházi közönség utóbbi időkben a magyar missió ügyet felkarolja, az áldozatkészség, melyet ezen eddig meglehetősen elhanyagolt munkamező megművelése iránt tanúsit : felbátorít engem, hogy az általános érdeklődés és lelkesedés fokozására felmutassam a chicagoi prot. magyarság szervezésének, egyházi gyülekezetté való tömörítésének munkája körül az eddig elért eredményeket,

A nt. missió bizottság már múlt év jun. havában tartott negyedévi gyülésén, meghallgatva e tárgyban tett előterjesztésemet, kimondotta elvileg a chicagói missiói állomás létesítését, majd megismételt s kellően okadatolt kérelmemre, maga is belátván a halogatással járó veszélyeket, nehéz pénzügyi helyzete daczára is, önfeláldozó készséggel mondta ki a chicagoi magyar ref. missiói egyház mihamarabb való organisálásának feltétlen szükségét, s ennek végrehajtásával, illetve a missió vezetésével alólírott missiói lelkészt bízta meg, ki már 3 és fél éve áll a missio szolgálatában s ez idő óta mint clevelandi és illetve ohioi missionárius működött.

A chicagoi lelkészség létesítése már valóban elháríthatlan kényszerűséggel, elodázhatlan szükségességgel nehezedett a missioi hatóság vállaira. Cleveland az a legszélsőbb hely nyugaton, hol a magyar ref. nép részére egyház és templom van, s hol állandó lelkész működik. Clevelandon túl elnémúl az Evangelium szózata, megszünik az egyház áldásos hatása és munkássága, pedig magában Chicagóban, e roppant világvárosban és környéken sok százra, sőt talán nem csalódunk, ha mondjuk, hogy több ezerre megy a magyarok száma, kiknek nem megvetendő arányát alkotják a protestánsok, közelebbről már ref. hitfeleink.

Elodázhatatlanná tette a nt. missió hatóságra nézve e nagy mező munkába vételét már ama körülménynek meggondolása is, hogy százados ellenségünk a r. katholicismus az ő ismert eszközeivel e helyütt is fellépett, hogy a pásztor nélküli, úgyszólván teljesen elhagyatott helyzetben levő magyar protestánsok között megkezdje hódító célzatu munkáját. A tanács, mondom, emez észszerű okok által is meggyőzetve, febr. 1-től fogva S. Chicago központtal missiói lelkészi állomást organisált. Ha bizonyos dolog az, hogy a missio tanács, különösen a legutóbbi idők során, részint saját iniciativájából, részint és főleg a magyar missionáriusok fellépése folytán minden kétséget kizárólag bebizonyitotta a magyar missió ügy iránt való jóindúlatát, meleg vonzalmát, annak fejlődéséhez kapcsolt nemes érdeklődését : úgy ép oly kétségtelen az is, hogy eme meleg vonzalom és nemes érdeklődés még soha nem jutott oly érthető és világos kifejezésre, mint éppen abban a pillanatban, midőn e nagytekintetű bizottság, súlyos financiális helyzetében is, oly páratlan nagylelkűséggel mondta ki ennek az új magyar missiói-állomásnak létesítését. A tanács ez irányú határozata bizonyára örömet keltett mindazon egyénekben, kik fogékonysággal bírnak a már eddig is gazdagon gyümölcsöző magyar missioi ügy iránt, és akik komoly igyekezettel vannak azon, hogy a munkába vett missioi terület határai akár egy, akár más okból ne kissebbíttessenek, ne húzassanak összébb, sőt inkább kedvező idők és kinálkozó alkalmak okos felhasználásával, mindinkább kíjebb tolassanak.

Rövid 6 hétre terjedő ittlétem idejéből és szemlélődésemből merített meggyőződésem az, nt. gyülés, hogy sehol a missioi munkálkodás felvétele oly biztató reményeket, oly nagy sikereket elérni nem jogosít fel, mint épen Chicágóban. Fontos posítiók bizonyára mindazok, melyeket eddig is már létesitett ügyeink iránti határtalanúl lelkesedő, és minden áldozatra kész főhatóságunk, de aligha van amazok között csak egy is, mely szellemileg és anyagilag oly jutalmazó volna, mint ez leend a jövendőben.

Chicago környékén, a mi hozzávetőleges számításunk szerint, több ezerre megy a magyarok száma. Hogy ezek között mennyi a protestánsok száma, s ismét ezek közzül milyen hányad ajánlja magát kész szívvel az egyházi közösség kötelékeibe való állásra, ezt ma még positive nem tudhatjuk, mert ez óriási, egy egész megye területével felérő világváros falai között úgy elveszünk, mint egy csepp viz a tenger forgatagában. A lelkésznek, ki személyesen keres meg és lelkesít Isten háza népe tagjai közzé való állásra minden hitsorsosunkat, gyakorta fél napot kell járnia e horribilis város labyrinthjében, míg egyik hívétől a másikhoz eljuthat. Mindazonáltal annyit már is konstatálhatunk, hogy részint magából Chicagóból, részint Pullmanról s a szintén közeli fekvésü Wzítingról idáig beiratkozott egyháztagjaink száma haladja a háromszázat.

Emberek, kik egymásról alig tudtak volt valamit, most a templomban ölelkeznek össze, mint testvérek. Férfiak és nők, ifjak és aggok a kegyelem ösvényére léptek, egy szívvel, egy lélekkel s egy nyelven dicsőítik Istent, magasztalják az ő nevét, s gyönyörűségöket, mondhatlan boldogságukat találják az Úr házának látogatásában s a menyei javak keresésében. Eljönek messzebb vidékekről, mint pl. Jolietről, a buzgó és kegyes hívek, hogy Isten igéjével táplálják lelköket az örök életre. Egyházunkba vonatnak azok, kik eddig minden egyházi közösségen kivül állottak. Gyermekek keresztelteteik meg, kikre nézve ez elhanyagoltatott. Házasfelek kivánják hűségi fogadalmaikat egyházilag is megáldatni, kik azt eddig alkalom hiányánál fogva is mellőzték.

Az áldozatkészség is szépen nyilatkozik meg e szegény nép körében. Munkás emberek, kiknek nincs egyebök, mint napi keresetök, egy egész heti, sőt némelyek ezen jóval túlhaladó keresményöket áldozzák a szent célra, csakhogy minél hamarabb saját templomuk lehessen. A gyüjtés is saját honfitársaink és angol, német s svéd hittestvéreink között teljes erővel megindúlt. Úgy hogy, ami a magyar missioi egyházak életében eddig párjanélküli jelenség leend, mi 6 hó leforgása alatt Isten szent segedelmével fölépiteni reméljük itt templomunkat, parochiánkat és iskolánkat egyszerre. Természetes, ezt részben kölcsön-pénzen fogjuk tenni, de ez így is szép eredmény leend, különösen, ha meggondoljuk, hogy az e célra szükségeltető összeg legnagyobb részét szegény munkás nép áldozatkészsége hozza össze. Más missioi pontok 3—4 év alatt fejlődtek oda minden oldalról jött jelentékeny támogatás igénybevétele mellett is, hogy felépíthették templomukat. Igaz, hogy e lázas sietség, még a legkörültekintőbb óvatosság mellett is könnyen elhamarkodott lépések tételét eredményezheti, ámde máskép nem tehetünk, kényszerítő körülmények nyomása alatt állunk

e tekintetben. Abban a környékben, S. Chicagónak azon részében ugyanis, hol a magyar ref. templom épitése contempláltatik, az u. n. lengyel negyedben, nincs semmilyen nemzetiségü prot. templom, s igy a hivek nagy útat megtenni kénytelenek minden vasárnapon, ha az istenitiszteletben részt akarnak venni. *Ezért* múlhatlan szükség itt, hogy a magyar protestánsok saját temploma a legrövidebb idő alatt felépittessék. És e szent cél sikere érdekében ők készek is minden áldozatra.

Imé csakugyan velünk van az Úr, és segitségével mellettünk áll, szent Lelkének erejével támogat bennünket a dicsőséges munkában. Mi bizunk az Ő nevében, mert tudjuk, hogy akik Ő beléje vetik reménységöket, soha meg nem szégyenitettnek.

S. Chicago, 1898. márc. 20.

Harsányi Sándor,
ev. ref. missioi lelkész.

Könyvismertetés.

Hadrián császár. *A görög-római világ Hadrián korabeli rajza.*

Fenti cim alatt, rendkivül érdekes és tanulságos könyv jelent meg legközelebb az Akadémia könyvkiadó vállalatában. Gregorovius Ferdinánd tanulmánya méltán sorakozik a Thierry Amade tanulmányai mellé a római császár-korszakról s e tanulmányok legnagyobb mértékben megérdemlik minden müvelt gondolkodó ember figyelmét. Reánk, lelkészekre, amellett felette tanuságosak és megnyugtatók. Ama viszonyok ismeretébe vezetnek minket, melyek között mintegy a keletkező keresztyénség bölcsője ringott. Mintegy elemezik amaz erkölcsi talajt, melyben az evangyéliom mustármagja, *ezen isteni erő minden hivőnek idvességére*, első táplálékát nyeré s gyökereit szerte bocsátani kezdé. Igy távolról tekintve az eseményeket, mintha a mozgató, éltető eszmény pattanna ki homályából, mutatva az örökmaradandót a változó alakok között.

Komolyan tanulmányozva az ilyen alapos korrajzokat, még inkább meggyőződünk az evangélium isteni volta felől s tisztúltabb felfogásunk támad életünk céljára, tevékenységünk eszközeire nézve.

Semmi különösebb célzatunk nincs ez ismertetéssel, de a tények tiszta, erőteljes tanusága nyilvánvaló. E tanuság a mi megnyugtató erősségünk.

* * *

Hadrián korát az emberiség legboldogabb korának tartották és el is nevezték *arany-kornak*. Sohasem volt birodalom a földön oly nagy és oly békés, oly biztos és gazdag. Minden föltétel megvolt arra, hogy az emberek általában jól érezzék magukat. S ezért a császárt istentisztelettel vették körül s imádására templomokat emeltek.

De kezdjük az elején.

A tanulmány központja Hadrián, körötte forognak emberek és események. Ő teremti, igazgatja mindkettőt. Valóban Hadrián megérdemel minden dicséretet, mert látszólag 20 éves uralkodása alatt (118—138-ig K. u.) megtett minden tőle telhetőt, a birodalom nagyságának, dicsőségének, boldogúlásának emelésére és állandóságára.

A tanulmány két könyvre oszlik. Az első a birodalom *politikai történetét* tárgyalja, mintegy a külső keretet mutatja be, mely keretben ragyog a benső tartalom: a *szellemi élet*. Erről szól a második könyv. Mindkét könyv 25—25 fejezetre oszlik.

Hadrián családi viszonyainak, *fiuvá fogadásának* érdekes leirása vezeti be a történetet. Traján császár, a nagy katona, a császárné pártfogása következtében, utódjául jelöli az ifju Hadriánt. Ez az ifju, testileg, szellemileg kiváló egyéniség. Miután az udvarba jut, ismerni tanulja az óriási gépezet működését és erőit. Követi Trajánt hódító utjában s a syriai hadtestnek, a X-ik Légiónak élére jut.

„Az idő, melyben Hadrián az uralkodásra kiképezte magát, nagy volt; nagy a birodalom akkori ura is, az ő mestere, a kinek, tetteit közelből szemlélhette. A római szellem még egyszer hóditva járta be a világot, mint a Julius Caesár és Octavián idejében. A római vitézség idegen népek felett vivott harcok győzelmi dicsőségének fényében ragyogott, felette pedig egy bölcs, az egész világot körülövező közigazgatás szelleme lebegett, a mely alatt a polgár szabadsága érintetlenül maradt."

Traján 117. tavaszán, egy nagyarányu keleti hadjárat balsikerei után, testileg-lelkileg megtörve, Rómába visszatérő útjában Ciliciában meghalt. Hadrián ekkor Kis-Azsiában a X-ik Légió felett parancsnokolt s a mint Traján halála közhirré tétetett, Antiókiában császárrá kiáltották. „Ugyanazon órában egy hódolattal teljes iratot intézett Hadrián a tanácshoz, a melyben magát mentegeti, hogy a császárságot a sereg felhivására haladéktalanul elfogadta, de a birodalom császár nélkül csak nem maradhatott. Megválasztásának megerősitését kérte."

Hadrián Rómába térve, első gondja volt, hogy trónját megszilárditsa. Nagyszerü ünnepségeket ajándékozásokat rendezett. A kincstári összes adóhátrányokat elengedte s hogy az adósok nyugodtak legyenek e tekintetben, a sok millióra menő adóssági leveleket nyilvánosan a fórumon elégették. Miután népe kegyét biztositotta, határtalan birodalmának minden részletét saját látó szemeivel és figyelő lelkével akarja megismerni s utra indul, tengeren és szárazon, lóháton és gyalog derüben és zivatarban, jóbarát és ellenség között s a tapasztaltakhoz képest intézkedik, helybenhagy vagy változtat, jutalmaz vagy büntet, épitett, rombol a körülmények szerint.

Hadrián kiváló egyéniségét, sokoldaluságát nagy szeretettel jellemzi könyvünk s célszerűnek és tanuságosnak vélem e jellemzést itt szószerint közölni.

„A nép kegyét nagy buzgalommal vadászta. Nem mulasztott el semmit, a mivel nagyok és kicsinyek lelkesedését megnyerhette. A pompát nem kedvelte. Soha sem járt fényes kisérettel. Mindenkinek megközelithető volt; meghivásokat szívesen fogadott és a szenátorokat s lovagrendüeket, mint magánemger látogatta meg. Alacsony állású egyénekkel szemben szeretetreméltónak mutatta magát s rendreútasitotta azokat, kik őt ettől az *emberi élvezettől*, császári méltóságára való figyelmeztetéssel, meg akarták fosztani. A palotában, a hol a szabadosoknak semmi uralkodást meg nem engedett, mértékletesen élt, de barátai között, lakoma alatt, vidor kedélyü volt. Legkedvesebb társasága a tudósok és művészek voltak.

Mint bíró, mindenütt kész volt bírói széket ülni és a rossz sáfárokat és rossz helytartókat, szigorúan megbüntetni. Az ő sas szemét nem téveszthették meg ámító káprázatok. Alattvalóinak boldogságát, papirvárakban, nem lehetett neki bemutatni. A tartományok pénzügyeit rendezi, alkotmányt ad a városoknak és gyarmatokat alapít; országútakat és kikötőket épít s lendületet ad nemcsak a tudományoknak és művészeteknek, hanem egyszersmind a kereskedelemnek és

földmüvelésnek is. A magánember hajlamai az uralkodó kötelességeivel ő benne azzá egyesülnek, amit e biboros nagy vándorlóban nemcsak a saját kora, hanem az utókor is méltán csodál.

Kevés kisérettel, minden költségesebb előkészület nélkül, útazott. Kitette magát mindenféle éghajlat idő-viszontagságainak s fedetlen fővel, hol gyalogszerrel, hol lóháton ment. Szekeret soha sem használt. Nem ritkán teljes katonai felszereléssel, kiséretének az élén, mint egy római gyalogos, mérföldeket tett meg, hogy Trajánhoz hasonlóan, katonái előtt például legyen. Táborozás közben katonáival egy koszton volt. Egy római történetíró azt merte róla mondani, hogy az *Orbis Romanus* összes provinciáit gyalog járta be.

Katonai kohorsok helyett mérnökök és mesteremberek csapatai kisérték, a kiket építkezéseinél alkalmazott.

Mint a béke követe és áldás osztogatója, úgy vonúl át egész merhetetlen birodalmán, Caledónia határaitól a Veres tenger partjáig; Hercules oszlopaitól, az Óceán mellől a Syria sivatagában levő Palmyra oázisáig. Intésére új városok keletkeznek és régiek megújúlnak."

Ezen idézetekből előttünk áll egy igazi *nagy* ember, nagy tehetségekkel, kimeríthetlen eszközökkel, a legnagyobb és magasztosabb célzatokkal, saját korának *Caesar-eszménye testet öltve* s tüneményszerüen bemutatva magát mindenfelé, a meddig az imperium jogara elért.

Könyvünket olvasva, mintha a császár kiséretéhez tartoznánk, megismerjük Hispania, Gallia, Germania, Brittannia politikai szervezetét, közigazgatását, a Légiók elhelyezését, védmüveit. Hadrián mindent meglát, megmagyaráz, megértet; ő mindenhez tud, a mihez csak embernek tudni lehet.

Brittanniából vissza a Rajna mellett a dunai tartományokon keresztül, Kis-Ázsiát bejárva, lelke, ez az örökszép után szomjúhozó lélek, Görögországban jelent meg. Különösebben itt vett szemügyre mindent, a mi van, a mi nincs, a minek lennie kell. Aztán visszatért Rómába, hol természetesen hódolattal fogadják s a *haza atyja* legnagyobb kitüntető címmel ajándékozzák meg.

Nem soká tart a pihenés. Nyugtalan lelke új utazásra készti. Most az afrikai tartományokba indul. „Termékeny országterület volt ez, Róma egyik legjobb gabona kamrája, több mint 300 várossal. Izletes gyümölcsöt, a cirkuszba vadállatokat, továbbá elefántcsontot, a császárok díszépitményeihez sárga márványt s végül müvészi becsü szőtt árukat szolgáltatott. Egyetlen provinciában sem volt oly sok császári uradalom, mint Afrikában, a nagy latifundiumok ez országában."

Afrikából Rómába vissza, aztán ujra Görögországon át Ázsiába, mindenütt javítva, építve s gyönyörködve. Következett Egyiptom, hol a régi dicsőség romjai s e romokon épült új ragyogványok ringatták lelkét, mint testét a Nilus hullámain enyelgő pompás hajója.

Ezekről olvasva, megelevenülnek előttünk iskolai tanulmányaink s mint egy csodás körkép tájrajza, támad fel a misztikus világ varázslatos bűbája. Külömben is Egyiptom története a világtörténet központja volt mindig s marad mindig.

Egyiptomból ujra Syriába tért Hadrián, aztán Görögországba, Athénbe, hol nagyszerü építkezéseket eszközöl, sőt még városi hivatalokat is visel, még pedig nemcsak tiszteleti cím szerint, hanem tevőleges szerepet játszik a közkormányzatban. Ekkor tört ki a zsidó-forradalom a híres Barkokba vezérlete alatt. Hadriánnak ez az egy kelletlen háborúja volt, melyet ijesztő kegyetlenséggel hajtottak végre.

„A büszke Szion elesett,
Az isten vára omladék;
A délceg oszlop- és tornác-sor,
Hol tömjénfüst gomolyga másszor,
Most puszta rom, feldulaték." *Arany.*

Szószerint betelt a Jézus köny-sajtoló jövendölése.

A Szion hegyén Zeus temploma épült s hogy még neve se maradjon meg, Jeruzsálem helyett Aelia Capitolina nevet kapott, hol a X-ik Légió számára erős vár építtetett.

„Miután a császár birodalmát keresztül-kasul bejárta, kifáradtan, elvénülve, örömtelenül, a császári palotában találja magát. Építgette tiburi mezei lakását, építgette Rómában a saját síremlékét. Élete feladata be volt fejezve. Folyton fokozódó betegség keserítette meg életét. Az a gond környékezte meg, hogy utódot adjon a birodalomnak; mert valamint előtte, az egyetlen Vespasian kivételével, az összes császároknak, neki sem volt saját véréből származott örököse."

S midőn rengeteg nyaralójában a halállal vivódik, soká, kegyetlen kínok között, rimánkodva rabszolgájának, hogy adja meg irgalomból a kegyelem-döfést s nincs körülte jótét-lélek, csak a sanda gyanú, — szinte megszánjuk a *világ urát*, az *istenek társát* s önkéntelenül eszünkbe jut Shaksperéből, a gonosz Rikárd király végső örjöngése:

Kétségbesem! . . . egy ember sem szeret,
S egy ember sem sirat, ha meghalok! . . .

Sic transit gloria mundi!

Andrássi Kálmán.

(Folyt. köv.)

KŰLÖNFÉLÉK.

— ***A hátralékok beküldését és az előfizetések megújitását ismételten sürgetőleg kérjük.***

— **Apró hirek.** ***A közalap végrehajtó bizottsága*** jegyzőjének jelentése szerint a következő segélyek érkeztek meg egyházkerületünk püspöki hivatalához és adattak át az egyházkerületi pénztárnok kezéhez további szétküldés végett: 1. Rendkivüli államsegély 16,390 frt. 2. Egyházak közalapi egyszersmindenkori segélye 3,980 frt. 3. Lelkészek segélye 1,940 frt. 4. Missiói segély 5,630 frt. 5. Épitkezési tőkekamat segély 4,649 frt. 6. Tőkeképző segély a lelkészi javadalmakra 3,591 frt. Összesen 36,180 frt, azaz harminchatezer száznyolcvan forint. — ***Folyó hó 20-ra egyházkerületünk esperesei*** a főt. püspök úr által egybehivattak Debrecenbe, az egyházi adózásra vonatkozó kérdő pontok megbeszélése és a csekély javadalmú lelkészek fizetésének kiegészítése tárgyában tartandó értekezletre. — ***A felső-szabolcsi ref. egyházmegye*** tavaszi gyülését f. évi ápril 19—20-án tartja Nyiregyházán; ápril 18-án lelkész értekezlet. — ***A vall. és közokt. minisszter*** f. é. márc. 28-án kelt 16,412. sz. leirata szerint a, debreceni ev. ref. tanitóképezde múlt iskolai évi évzáró jelentéséből

és értesítőjéből arról szerzett meggyőződést, hogy nevezett intézet amellett, hogy megfelel a törvény követelményeinek, gondos vezetésével, tanári testületének rendezettségével és kedvező anyagi javadalmazásával, továbbá a tanítás céljaira szolgáló segédeszközeinek bőségével a fokozott várakozást is kielégíti, mely oknál fogva a szó alatt levő jelentésben foglaltakat *teljes* elismerése kifejezése mellett vette jóváhagyó tudomásúl. A miniszteri leirat tartalmáról őszinte örömmel értesültünk s jól esik azt, mint tanítóképző intézetünk tanügyi magas szinvonalának és teljes versenyképességének hivatalos konstatálását olvásóinkkal is közölnünk.

— ***Müller György a bristoli*** nagyszerű árvaház alapitója és fenntartója március 11-kén halt meg *Bristolban* 93 éves korában. Nevezetes volt e férfiú különösen arról, hogy emlitett bristoli árvaházat 60 esztendőn át tartotta fent anélkül, hogy valaha segélyért csak egyetlen emberhez is fordult volna.

— **Felhívás előfizetésre**. Egy kötet egyházi beszéddel óhajtanék a nyilvánosság elé lépni, ha a nyomatás költségének legalább felét előfizetésekből biztositva látnám. Beszédeimben arra törekszem, hogy megmaradjak az arany középúton, mert nem tartom egyházi beszédnek sem az elvont tárgyaknak száraz, tudományos fejtegetését, sem a szóvirágokkal pompázó, hatásra számitó, de felületes és tartalmatlan eszmefuttatást, nem szeretem a szószékben sem a kothurnust, sem a csevegést. Valódi vallásos tartalom nemesen egyszerű ruhában: ez épít, ez az én prédikátori eszményem, a mely szülte és uralja kiadásra szánt egyházi beszédeimet is. Gyüjteményemben vannak minden egyházi és polgári ünnepre való, március 15-iki, reformációi és közönséges beszédek, szám szerint *30—32*. Terjedelme 16—17 iv lesz, előfizetési ára 1 frt 40 kr., bolti ára magasabb lesz. Miután külön felhivásokat szétküldeni nem szándékozom, e Lap útján kérem fel lelkésztestvéreimet, hogy előfizetési szándékukról — mit megrendelésnek veszek — folyó évi *május hó végéig* alantirottat értesiteni szíveskedjenek, hogy a nyáron kezeikhez juttathassam a megrendelt köteteket.* Balsa (u. p. Szabolcs, Szabolcsmegye), 1898. márc. 24. *Lic. Rácz Kálmán*, ev. ref. lelkész és egyh. m. aljegyző.

— **Egy önzetlen munkás jutalma Nagy-Kállón.** Folyó hó 3-án 11 órakor a nagy-kállói I-ső és II-dik temetkezési társulat szép ajándék adásával mutatta ki minden téren fáradhatatlan, önzetlen munkáju szeretett elnöke: Görömbei Péter lelkész esperes iránti ragaszkodását, elismerését háláját. A széles körben ismert férfiu két temetkezési társulatot teremtett már Nagy-Kállóban, hogy még a legszegényebb ember is gondoskodhatik szeretteinek tisztességes eltakaritásáról. Nagy fáradsággal sok bajjal, gonddal vezeti ő e két társulatot, az I-sőt 15, a II-dikat 10 éve s e fáradságáért sem évi fizetést, sem már sokszor felajánlott tisztelet dijat nem fogad el. De a temetkezési társulat tudja, hogy a jó tett, jutalmat, elismerést érdemel, hogy „méltó a munkás a maga jutalmára," ezek tudatában igyekszik őt hálaképen meglepni. Igy egy alkalommal már 100 forintos gyönyörü faragványokkal ellátott iróasztallal tisztelte meg, mostan pedig 100 frt értékü ezüst evő eszköz készletet nyujtott át neki talpra esett rövid beszéd kiséretében Benedek Sámuel egyik egyleti alelnök. Görömbei Péter a nyujtott ajándékot szép beszédében hálás köszönettel s örömmel fogadta, mondván: Örömem megkétszereződött, igen mert e megtiszteltetésen kivül is örömnap, ünnepnap ez a mai nap reám nézve, mert ma 22 éve tartottam meg székfoglaló beszédemet e fényes multu református egyházban, ma 22 éve léptem ennek szolgálatába. Majd vázolta a temetkezési társulatok célját, hasznát, emlitvén, hogy ez ideig az egyesületekből 16,100 forint adatott ki, s hogy a tisztességes eltakarításon kivül az elhaltak családjaival, hozzátartozóival a fent maradt összegecskékkel mily óriási jótéteményt, áldást gyakorolt a két egyesület. Ezután rátért beszédében, hogy most ismét egy humánus egyesület létesitésén fáradozik, a „Hitel-szövetkezet"-en, most gyüjti az adatokat, dolgozik az alapszabályokon s néhány szóval igyekezett annak üdvös voltát a jelenlevőkkel megismertetni és kérte őket, hogy majd alkalom adtán őt, mint régebben, a két temetkezési egyesület teremtésében, pártolásukkal ismét ajándékozzák meg. Rögtönzött szíves vendégszeretet után a jelenvoltak a kitüntetettnek és családjának sok jót kívánva oszlottak szét.

— **Hol lehet az egyházaknak legolcsóbb és legkényelmesebb pénzkölcsönt kapni?** Akárhány egyházközségünk van még ma is, mely ha templomot, iskolákat épít vagy renovál s nagyobb és hosszabb lejáratú kölcsönre van szüksége, — azt vagy magánosoktól, vagy vidéki pénzintézetektől s legtöbbször váltóra veszi fel s ezzel főként a magas kamatok folytán a kibontakozás útját magára nézve szerfelett megnehezíti. Arra is van példa, hogy egyik-másik egyház törlesztéses (amortisatio) kölcsönbe megyen ugyan bele, de ennek a kieszközlését úgynevezett ügynökökre bízza s ez az ügynök rendszerint alárendeltebb pénzintézetekhez fordúl s olyan zálogleyelekben eszközli ki, melyeknek már az eladásánál az egyház tetemes kárt vall olyanformán, hogy p. o. a záloglevelek névleges 100 frt értékéből 97—98 frtot fizetnek neki ki s ebből is levonatik azután az ügynök kialkudott proviziója. Hogy az efféle manipulációnak egyszersmindenkorra végeszakadjon, a kölcsönre szorúlt egyházak legokosabban cselekszik, ha ilyen hosszabb lejáratú kölcsönökért az *„Osztrák-Magyar-Bank jelzálog-hitel osztályá"*-hoz folyamodnak. Cím: *Bécs, Herren-Gasse I., 14.* Lehet a levelet magyarúl irni s magyarúl fognak arra válaszolni is. Az ezen legfőbb pénzintézetünknél kötött kölcsönnek több előnye van; nevezetesen: 1. záloglevelei rendesen 99 frt és 50 krral fizettetnek ki s igy az eladásnál az egyház 100 frtonként alig veszit el 50—50 krajcárt; 2-szor, ha a kölcsön 50 évi részlet-törlesztésre vétetik fel: akkor *5 és $^1/_4$ percenttel a kamaton kivül a tőke is törlesztetik;* 3-szor, a kamatok félévenként *mindig utólagosan* fizetendők és a nyugta a könyvecskébe *bélyegmentesen* jegyeztetik be. Olyan előny ez, melylyel minden más pénzintézetektől eltérőleg, törvények alapján csakis az „Osztrák-Magyar-Bank" bir. 4-szer, ha a kölcsönvevő egyház adósságát 50 évnél *előbb* le akarja fizetni: azt is szabadon megteheti; 5-ször, a kölcsön-ügyletek a felekkel levelezési úton könnyen keresztülvihetők, sőt e célra közbenjáró vagy képviselő

* Készséggel ajánljuk a nagy képzettségü ifju lelkipásztor e felhivását olvasóink szíves figyelmébe. *Szerk.*

rendelésére egyátalán szükség nincs. Természetesen itt a kölcsönvevés úgynevezett betáblázásra értetik, s az eljárás a következő: Az egyháztanács kimondja, hogy ennyi és ennyi összeget az „Osztrák-Magyar-Bank"-tól fel akar venni. Az egyháztanács e végzése az egyházi képviselőtestület elé terjesztetik. Ha a javaslatot ez is elfogadta, egyszersmind az elnökséget a kölcsön kiszközlése, a kötvény aláírása és a pénz felvételével *jegyzőkönyvileg* megbizza. Az esperes ezt az egyházközségi *képviselőtestületi* jegyzőkönyvet aláírja és megpecsételi. Akkor jönnek a telekkönyvi kivonatok. Ezekhez ki kell venni a községi elöljáróságtól a katasztéri birtokíveket. Aztán egy *becslevelet* úgyancsak az elöljáróságtól, hogy a jelzálogként felajánlott földbirtok értéke mennyi? Ezt alá kell iratni a szolgabiróval is. Szükséges az elöljáróságtól bizonylat, hogy állami adórestantia nincs. Az ezen okmányokkal felszerelt kérvény (amely bélyegmentes!) beküldendő fenti cimre. A válasz rendszerint nehány nap múlva megjön a szükséges blanquettákkal együtt. Akkor aztán ki kell tölteni azokat s főleg a kötelezvény formulát *felbélyegezve a bélyegilleték 2-ik fokozata szerint*. Ezután jön a betáblázás végrehajtása s ha ez is megvan, újra kiváltjuk a betáblázást bizonyitó telekkönyvi kivonatot s ezt az aláirt és kitöltött kötelezvénynyel együtt fenti cimre beküldvén, egyszersmind *határozottan jelezzük azt is, hőgy a kölcsön kifizetését melyik magyarországi fióknál akarjuk eszközöltetni?* a hová a pénz leküldetvén, értesités után ott azonnal felvehetjük. Bár milyen komplikáltnak láttassék is első tekintetre ez az eljárás, ezt a lelkész maga elvégezheti. Nincs szüksége sem ügyvédre, sem közbenjáróra. Mi, a kik e sorokat irjuk, szintén magunk végeztük s mert azóta tanácsért lelkésztársaink közül többen fordúltak hozzánk, jónak láttuk az eljárást itt részletesen ismertetni. Még csak annyit jegyzünk meg, hogy az „Osztrák-Magyar-Bank"-tól ilyen módozatok szerint *alapszabályok értelmében* ugyan 5000 forinton *felül* lehet csak kölcsönt nyerni, de mai napság már az intézet ezen is túl teszi magát s tudunk rá példát, hogy 1500 frtnyi kölcsönt is adott. De nyerhet itt és igy kölcsönt nemcsak az egyház maga, hanem nyerhetnek egyes emberek is, a kikkel szemben az eljárás, magától érthetőleg, még sokkal egyszerűbb, mert nincs szükség sem az egyháztanácsi, sem képviselőtestűleti stb. megerősitett végzésekre. Hiveinken tehát igy is segithetünk. Ez is belmissió.

— **A tanítók mellékfoglalkozása**, vagyis egy figyelembe veendő, de egyszersmind magyarázatot is igénylő miniszteri rendelet. — Wlassics Gyula vallás- és közoktatásügyi miniszter még 1895. évi december hó 14-én bocsátotta ki a következő rendeletet: „Értesültem arról, hogy a népoktatási intézetekben alkalmazott tanítók között többen vannak olyanok, akik vidéki pénzintézeteknél könyvvezetői teendőket végeznek anélkül, hogy ezen mellékfoglalkozáshoz az *iskolai felsőség* előleges engedélyét megnyerték volna. Minthogy pedig a könyvvezetői foglalkozást a tanítóra nézve olyan teendőnek kell tekinteni, amelynek elvállalásához az 1868. évi XXXVIII. t.-c. 141-ik szakasza értelmében a *felsőbb hatóság* előleges engedélye szükséges: ezennel elrendelem, hogy a népoktatási intézetekben alkalmazott tanítók bármely névvel nevezett pénzintézeteknél a könyvvezetői teendők végzésére az engedélyt az illetékes közigazgatási bizottságnál előzetesen kikérjék. Tekintettel arra, hogy a tanügy érdeke megköveteli, miszerint a tanítók mellékteendők által eredeti hivatásuk teljesítésétől el ne vonassanak, a közigazgatási bizottságok feladata leend, hogy az engedély megadásakor — a királyi tanfelügyelő véleményének alapján, — az illető tanító ügybuzgóságát és kötelességérzetét mérlegeljék s a helyi körülmények számbavételével csakis indokolt esetekben adják meg az engedélyt. A közigazgatási bizottság határozata ellen beadandó felebbezési esetek elbirálását magamnak tartom fenn. Budapest, 1895. dec. 14. Wlassics." — Erre a rendeletre a megjegyzésünk ez: Autonomiánk s általában azon viszonyból kifolyólag, mely egyházunk és népiskoláink között fennáll, természetesen következik, hogy ez a rendelet, *igy amint kiadatott*, az ev. ref. tanitókat nem kötelezi. Nekünk nagyon kevés közünk van a vármegyei közigazgatási bizottságokhoz, sőt a miniszter tanitóinkkal is, igy rendelet útján csakis törvényes egyházi felsőbb hatóságaink meghallgatása után rendelkezhetik s igy az efféle rendeleteket, ha ránk tartoznak, *mindenkor egyházi hatóságainktól várjuk*. Minthogy azonban ennek a rendeletnek az intentiója indokolt s a mi ref. tanitóink között is, tudomásunk szerint többen vannak, akik főleg a mai napság országszerte elszaporodott „szövetkezetek" valamelyikénél könyvvezetői tisztet töltenek be: azt igenis szükségesnek és helyesnek tartjuk, hogy az illető tanító erre a felhatalmazást *presbyteriumától* mindig előre kikérje.

— **Halálozások jelentése a polgári anyakönyvi hivataloknál**. Az 1894-ik évi egyházpolitikai törvények életbeléptetése előtt a halálozások alkalmával felmerülni szokott mindennemű teendőket az úgynevezett funerátorok szokták volt elvégezni. Igen bölcs s mély lélektani indokok által támogatott szokás vala ez, ami felett sok százados gyakorlat mondott helybenhagyó itéletet. Jöttek azonban az egyházpolitikai törvények s azokban, amint tudjuk, ki van mondva, hogy a haláleseteknek az anyakönyvi hivatalnál történő bejelentésére „fokozatosan kötelesek: 1. a családfő; 2. a családtagok; 3. az akinek lakásában a halálozás történt; 4. a háztulajdonos, ha a házban lakik". A törvénynek ilyetén rendelkezését több helyen aztán a polgári anyakönyvvezetők úgy magyarázzák, hogy a bejelentést feltétlenül mindig a családfőtől követelik. Pedig a dolog úgy áll, hogy ez a sorrend s illetőleg annak a betartása nem imperative van rendelve; hanem elfogadandó a bejelentés bárkitől, aki e 4-féle kategoria valamelyikébe tartozik. És ez igy van helyesen, mert eltekintve attól, hogy fordúlhatnak elő esetek (ha p. o. a családfő házastársa hal el) amikor a családfő érzelmeit s átalában lelki állapotát sokkal inkább tiszteletben kell tartani, semhogy őt arra kényszerítsük, hogy rideg szám és másnemű adatokat diktáljon az anyakönyvvezető tolla alá, éppen arra vonatkozólag, kinek elvesztése miatt lelkivilágának összes kerekei egyensúlyokból kizökkentek, — eltekintve, — mondjuk, — ettől, az is megtörténik elég gyakran, hogy a sorrendhez való betűszerinti szigorú ragaszkodás egyenesen orvos-rendőri tilalomba ütközik. P. o. ha egy apának a gyermeke olyan ragályos betegségben hal el, mely miatt az egész ház zár alá tétetik. Éppen ilyen esetek inditották Hajdúvármegye közigazgatási bizottságát 1897. tavaszán arra, hogy a miniszterhez magyarázat végett felírt s utbaigazítást kért. És a miniszter válasza e feliratra az volt, amit fentebb említettünk már, hogy t. i a bejelentés elfogadandó bárkitől, aki a törvén ben megnevezett 4-féle kategória valamelyikébe tartozik.

— **A díjlevelek felbélyegzése**. Tudjuk, hogy egyházkerületünk rendelete folytán mi a díjlevele-

ket felbélyegezzük. Még pedig az 1888-iki évi tavaszi egyházkerületi gyűlés jegyzőkönyvének 46. szám alatt foglalt útasítása szerint a 3 eredeti példányban kiállított díjlevelek 1-ső példány 1-ső ívét a 2-ik bélyegfokozatnak megfelelő bélyeggel; az első példány többi ívét pedig, valamint a 2-od és 3-ad példány mindenik ívét 50—50 krajcáros bélyeggel. Hivatolt kerületi gyűlési jegyzőkönyv felvilágosítást arra nézve nem ad, hogy ez az intézkedés miféle törvény, vagy pénzügyminiszteri rendelet alapján történik így? Ezt ennek következtében nem is tudjuk. Azt azonban igenis tudjuk, hogy ebben a felbélyegzési kérdésben az egyházkerületek nem egyformán járnak el s vannak traktusok p. o. az erdélyi kerületben (talán mind ide tartoznak . . . ?), hol a díjlevelek egytől-egyig *bélyegtelenül* terjesztetnek be. Szükségesnek tartanánk hát ezt a kérdést tisztázni. — Mert ha a felbélyegzés kötelezettsége sem a törvényből, sem valami pénzügyminiszteri rendeletből meg nem állapítható: akkor a mi kerületünk már eddig is ezrekre menő *felesleges* kiadást tett, illetve tétetett az egyes egyházakkal s fog tenni és tétetni megtöbbet a jövőben. Mi a magunk részéről, mint említettük, semmi bizonyost nem állítunk; de jónak láttuk a dolgot szóba hozni; döntsek el minden kétséget kizárólag akikre tartozik, vagy akik értenek hozzá.

— **Meddig bélyeg mentesek a nyugták?** Az illeték-szabályok szerint 2 forintig Ezt a §-ust és szöveget aztán még az ügyvédek fele része is úgy értelmezi, hogy a 2 forintról szóló nyugtára bélyeg még nem kell, hanem igenis a 2 forint 01 krajcárosra már 7 krajcár ára. Tapasztalatból állíthatjuk — *mert bennünket, akik e sorokat irjuk egy párszor már megleleteztek* — hogy a finánc nem igy magyaráz. *Bélyeg a nyugtára csak 1.99-ig nem kell*; de a 2 forintra már igenis kell. Fontos ennek a tudása főként a lelkészekre, mert temetések után, midőn a felek a hagyatékra nézve az árvaszéknél elszámolnak, gyakran kérnek tőlünk nyugtát a stólaként kezünkhöz lefizetett 2 forintról. Ilyen csetből kifolyólag követtük el mi is pár alkalommal azt a fent emlitett bélyegcsonkitást. Most aztán rendesen úgy járunk el — s ezt követve kollegáinknak is ajánljuk — hogy az ügyes-bajos nyugtakérő feleknek a bélyegtörvényből egy kis leckét adván, 2 forint helyett kiállitjuk a nyugtát csak 1.99-ról s igy azzal az 1 krajcárral megtakarittatunk 6 krajcárt, mert a 2 frtos nyugtára már, a mint emlitettük 7 krajcáros bélyeg szükséges. Lelkiismeretünk sem vádolhat bennünket, mert p. o. a postánál ha pénz 10 forintig utalványozunk, 5 krajcár portót fizetünk s csak 10 frt 01 krajcárnál emelkedik az a portó 10 krajcárra. Itt igy magyaráznak. Hanem a finánc szigorúbb s nem a logika és méltányosság, hanem a betü és kincstár érdekei szerint jár el.

— **Veszedelmes engedékenység.** Kevés idővel ezelőtt történt meg egyik különben virágzó s igen igen értelmes egyházközségünkben. Valami fúrfangos és ravasz socialista atyafinak a gyermeke halt el . . . ***difteritisben***. A társadalmi nagy (!) regenerátor egyik elvtársa a funerátori tisztre vállalkozván, a halálozás után a lelkészi hivatalban megjelent s ezt a kérdést intézte a lelkipásztorhoz: „No uram! hát jönnek-é iskolás gyermekek a kántorral a halottas házhoz?“ A lelkész ismervén az orvos-rendőri tilalmat, igen helyesen megmagyarázta az atyafinak, hogy: „*nem mennek*!“ Ez eddig helyesen is és rendben is lett volna. Hanem a java még csak ezután következett. Ugyanis: emberünk a lelkész okos feleletére magát — valószinüleg előleges megállapodás szerint — ünnepélyes pose-ba helyezvén, szónokol vala ekképpen: „ha gyermekek nem jönnek, akkor kántor sem kell; sőt nem kell harangozás sem; temetni fogunk . . . polgárilag!“ — Erre a kijelentésre meg a szegény kollega szeppent meg és . . . és a ***difteritisben*** elhalt gyermek temetéséhez kirendeltette az iskolás gyermekeket! Ime, újabb bizonyság arra, a miről már irtunk, hogy milyen nagy baj az, hogy nincs szolgálati pragmatikánk. Egyébiránt itt nem ez, hanem a törvény rendelkezik. Nem lett volna szabad ***semmi szin alatt*** az iskolás gyermekek kivonulását engedélyezni. — Hogy vállalhatta magára a lelkész úr azt a szörnyű nagy felelősséget, mely ez engedélyezéssel össze függ!? S vajjon mit fog cselekedni ezután, ha talán nem efféle sociálista, hanem valamelyik jóravaló s elökelő, egyházias és vallásos családban fordúl elő hasonló eset!? A praecedens már megvan s igazán el sem tudjuk képzelni, hogy annak nehéz logikája elől hogy fog kitérni. — Legokosabban cselekszi, ha már *most*, tehát jó előre a presbyteriumban ünnepélyesen kijelenti, hogy: ***tévedett*** s ilyen temetésekhez a jövőben soba és semmi szín alatt az iskolás gyermekeket lebocsátani nem fogja. — Talán ez az őszinte beismerés s határozott fellépés kiránthatja még a hinárból, — de más semmi. — Ilyen kritikus helyzetben határozott állást kell foglalnunk s nem ingadoznunk; mert az engedékenység — mint a jelen esetben is, — nagyon veszedelmes lehet.

— **Az erdélyi „Prot. Lap“-ból** olvassuk: „az igazgatótanács *Szász Gerő* aának a konventi tagságról való lemondását tudomásúl vette s az állás betöltése iránt a kerületi közgyüléshez előterjesztést tesz.“ Igazi szomorúsággal tölt el bennünket, hogy abból a kerületből még mindig ilyeneket kell olvasnunk. Hát annyira bővében vagyunk mi nagy embereinknek, hogy az efféle „lemondásokat“ egyszerüen „tudomásúl“ veszszük? Vagy hova vezet ez? Ime a magyar jogi tudományosság egyik diszének, kálvinista egyházunk méltó büszkeségének, akadémiai tagnak, a komoly munka még mindig termékeny erejü emberének, t. i. *dr. Kolozsvári Sándornak* az igazgató tanács volt elnökhelyettesének, zsinati és konventi tagnak visszavonulása után most jön a Szász Gerő lemondása! Bizony-bizony aggasztó jelek és semmit sem óhajtunk komolyabban, minthogy az igazság lelke egybeforraszszon bennünket.

— **Házassági válóperek Franciaországban.** A francia statisztikai ügyosztály legújabb értesítése szerint a törvényes házassági elválások ijesztő módon szaporodnak Franciaországban. 1885. óta e számbeli növekvés állandó. Igy például 1887-ben 3,636 elválás történt; 1889-ben 4,708 pár választatott el; 1891-ben már 5,752, 1894-ben 6,419, míg 1897-ben az elválások száma közel 7,500-ra emelkedett föl. Az elválások nagy többsége a Szajna és Rhon melléki megyékre esik, ahol Párizs és Lyon városok is feküsznek.

— **Keresztyén „Endeavour“ társulatok.** Amint ismeretes, Németországon, de különösen Angliában nagy idők óta szokásban van a konfirmándus ifjakat vallásos célból társaságokba gyűjteni. Ezek az úgynevezett „Endeavour“ társulatok. Minekutánna tudomásunk szerint egy pár gyülekezetben ilyen társulat immár nálunk Magyarországon is szerveztetett, — nem éppen érdek-

telen tudni, hogy ezek felől mi az angol közvélemény? A „*The British Weekly*“ a következő kérdést bocsátotta ki: „*Vajjon á keresztyén Endeavour egyesületek vannak-é hatással az istenitiszteletek és imaórák látogatására?*“ A kérdésre tömérdek felelet jött be, melyek 4 főcsoportba oszthatók, ú. m.: 1. Az egyesület mottója: „a Krisztusért és az egyházért“ némelyekre nagy áldásokat hozott, úgy hogy van olyan gyülekezet, melynél az úrvacsorával élők 75%-a az egyesület tagjai közül került ki. 2. Mások a feltett kérdésre határozott *nem*-mel felelnek. 3. Többen simpliciter annak a konstatálására szorítkoznak, hogy az egyesület tagjai évről-évre szaporodnak. 4. Vannak olyanok is, akik kijelentik, hogy ők ugyan ezeknek az egyesületeknek eddigelé semmiféle üdvös és kérdésbe tett hatását nem tapasztalták, de hiszik, hogy kellő szellemi vezetés s helyes tapintat mellett azok a templomi isteni tiszteletek látogatására csakugyan jó hatással lehetnének.

— **Szakadás az „Üdv Hadseregé“-ben.** Azt már megszoktuk, hogy a vallásos eszelősség lázába esett hüjéknek a békesség nem valami erős oldalok. Ha mással nem perlekedhetnek, csakhamar összevesznek magok között s majdnem minden efféle összekapás *kiválással* s új szekták alakulásával végződik. Könnyü volna kimutatni, hogy a világon létező valamennyi szekta így keletkezett. És ez természetes is. A fűzfa egy ledugott hitvány galyból is fűzfává lesz, de a nemes batúl csak gondosan ápolt alanyon terem meg. Mennél alacsonyabb fokon áll az organismus, annál nagyobb benne az életszivósság. Az oroszlánnak elég egy golyó . . . sőt még a kígyó is nehezen felejti a farkavágást: de a gilisztát ahányféle vágod, annyi gilisztává alakúl át. — Így hát a szekták gyors és tömeges felbúrjánozásán sincs mit csodálkozni. Hanem az már mégis nem mindennapi látványosság, hogy az „üdv hadsereg“ alapító generálisa ellen saját fia nevezetesen *Ballington Booth* ütött pártot s apjának megtagadta az engedelmességet! Bizonyos, hogy a resonirozó gyerek új szekta alakításán töri a fejét, mert mint Absolonnak Dávid, neki is túlságos sokáig él már az öreg próféta, aki véletlenül atyja is neki. — S most mit tegyen az öreg Feldzeugmeister? Könnyü neki . . . Hadsereg élén áll. A hadseregben pedig a lázadás halállal büntetendő. Lövesse főbe a semmirevalót!!!...

— **A báseli külmissio anyagi bajai.** Köztudomás szerint Básel városában már rég idő óta egy nagyszerü missiói intézet áll fenn, mely a maga szakszerüen kiképzett növendékeit idegen világrészekbe s a pogányok megtérítése végett küldözgeti ki. Igazán megható, de egyszersmind felemelő az a halált megvető önfeláldozás, melylyel missiójukat ezek a térítők végezik. – Az intézet termeiben hosszu sorokban vannak egymásmellé a falakra felaggatva azoknak a férfiaknak az arcképei, akik a veszedelmekkel teljes útra innen indúltak ki. Mindenik arcképen jelezve van az is, hogy ki hova? mikor indúlt el? Meddig működött ott s mi lett a vége? Ezeket az arcképeket s azokon álló iratokat olvasgatván, egykor évekkel ezelőtt magunk láttuk, hogy a sok százakra menő missionáriusok között alig található egynehány, akik az 50-ik évet megérték volna. Nehány évi önfeláldozó munkásság után a nagy rész kötelességének áldozata lesz vagy az idegen földön, vagy az ott szerzett halálos nyavalya folytán . . . idehaza. Az 1897-ik évben is kibocsátott az intézet összesen 69 növendékifjút, akik közül elhaltak 8-an s visszatértek 39-en. Ez a jóravaló intézet most, amint olvassuk, anyagi bajokkal küzködik, amennyiben 300,000 frank olyan adóssága van, melyet kifizetni képtelen. Ugyanazért a vezetők az összes evangéliumi keresztyénséghez fordúlnak, kérvén minden protestáns lelket, hogy ki-ki teljesítse a pogányok iránti kötelességét. — E célra adományokat szerkesztőségünk is elfogad s azoknak illető helyre leendő elküldését kötelességének ismeri.

— **A „Religió“** március 26-iki számában foglalkozik a protestánsok állásfoglalásával, illetve azzal a memorandummal, melyet a lutheránusok a lelkészi kongruára vonatkozó törvényjavaslatot illetőleg a kormánynak benyújtottak. Hogy tisztelt kollegánk jónak látja gúnyolódni afelett, hogy, mint mondja: „a testvér egyházak testvériesen jártak el, vagyis: nem tudtak megegyezni“, az ellen nincs semmi kifogásunk. Legyen neki az ő gusztusa szerint. Ámbár határozott meggyőződésünk az, hogy a „Religio“ okosobb dolgot is tehetne a gúnyolódásnál. Azt azonban tisztelettel megjegyezzük s laptársunknak becses figyelmébe ajánljuk, hogy a katholikus egyház „külön jogállását egyenlőség címén“ nem mi akarjuk megbontani; megbontották azt már a 48-ki nagy alkotások. S noha a „Religio“-nak arról az „orthodox prot. szellem“-ről lehet tetszése szerinti felfogása, — azt soha sem fogja bebizonyíthatni, hogy az a kicsinyelt protestantismus a valódi szabad eszméknek valaha útjába állott volna. — Ugyancsak a Religio a konventi tárgyalásokról a maga szeretetreméltó modorában a következőt irja: „Március 25-én fogadta el a reformátusok konventje, miután az előző nap titkos ülésében a Tisza-csoport a renitenseket megdolgozta, furfangos kifogásokkal és követelésekkel, a miniszterium törvényjavaslatát. Az atyafiak a többi közt kikötötték, hogy még több pénzt is kapjanak és amit kapnak, ne ideiglenesen kapják, hanem véglegesen. Nekünk a reformátusok készsége az állami papfizetés elfogadásában nem talány. Amit a kormány ad, az nekik nem ellenséges pénz. A Tisza-Bánffy-Szász kéz prot. kéz. Elkapatva pedig az atyafiak már annyira elvannak, hogy mást, mint szabadelvü zsidó-protestáns kormányt ebben az országban nem is tudnak elképzelni.“ Az atyafiak mindig kapnak, mert követelnek: és mindig gondoskodnak róla, hogy legyen követelni valójuk“. Lám, lám, a jámbor (?) Religio meg mindig gondoskodik róla, hogy csináljon förmedvényeket, amelyeket mi lenyomathassunk olvasóink mulattatására.

— **Egy segédlelkész** jelentkezett szerkesztőségünkben és felajánlotta szolgálatát helyettes lelkészi minőségben a nagytiszteletű esperes urak részére. — Bővebb felvilágosításokkal a szerkesztőség szolgál.

— **Kolumbus szentté avatása.** Nehány évvel ezelőtt a spanyolok kisérletet tettek Kolumbus szentté avatása tárgyában. A pápa — állítólag, — szívesen is hozzájárult volna Amerika fölfedezőjének kanonizálásához, de a megejtett nyomozás olyan dolgokat hozott napvilágra, melyek Kolumbus morális és családi életére nem valami hízelgő fényt vetettek. Utóbbi időben azonban a lissaboni püspök olyan kétségtelen adatoknak jutott birtokába, melyek a szenté avatást nagyban elő fogják segíteni. Az az akadály ugyanis, mely a kanonizációt idáig gátolta, — most már teljesen el van hárítva, amennyiben minden kétségen felül áll, hogy Kolumbus Diegó fiának születése előtt már jóval házasságot kötött nejével. Így tehát maholnap megérjük azt a boldog időt, hogy erre a kérdésre: kicsoda fedezte

fel Amerikát? — ez lesz a felelet: Szent Kolumbus Kristóf.

— **Hol isznak legtöbb pálinkát?** Isznak tagadhatatlanul nálunk Magyarországon is eleget s mikor azt látjuk, hogy egy 9—10000 lelket számláló községben az italmérési jog évi bérlete 16—20000 forintra rug s elgondoljuk azt, hogy a regálebérlő ezt a rengeteg összeget főleg a „*szeszen*“, illetve a legszegényebb néposztályon *nyeri meg*: bizony-bizony szomoruság vesz rajtunk erőt s cseppet sem csodálkozunk azon, hogy a rongyos és elzüllött gyermekek száma napról-napra szaporodik. De mégis — a mint olvassuk — Franciaország e tekintetben is túltesz rajtunk; mert ott az elmúlt év folyamán több „Absinth“-ot fogyasztottak el, mint összesen véve az egész világon; nevezetesen 170,000 hektolitert! Az aztán régi tapasztalat már, hogy a tébolydák egyharmad részben az alkohol áldozataiból telnek meg. Különben ezen rettenetes pestis ellen, mely 30 év előtt Franciaországban még ismeretlen volt, ma már ott is a legerélyesebb mozgalom indult meg.

— **Halálozás.** *Garzó* Gyula gyomai lelkész, e. m. tanácsbirót, mint őszinte részvéttel értesülünk, súlyos csapás érte. Rövid betegség után, folyó ápr. hó 11-én szeretett ifju neje *Miskólcy Ida* meghalt. Temetése Gyomán ápr. 13-án délután volt. Kálmán Farkas gyomai és Dombi Lajos gyulai lelkész, e. m. tanácsbíró tartottak gyászimát és beszédet. A halott Felső-Bányára szállíttatott a családi temetőbe, hol ápr. 14-én délután Gergely Károly nagybányai lelkész, e. m. tanácsbíró tartott felette gyászbeszédett. Nyugodjék csendesen a korán elköltözött drága halott; a méltó fájdalomtól sajgó szívek sebére pedig az Ur adjon gyógyitó balzsamot!

Portál-, fürdő és szálloda berendezések.

Minta-butor raktár.

Tisztelettel van szerencsém Debreczen város és vidéke n. é. közönségének becses figyelmét felhivni évek ót fennálló és jó hirnévnek örvendő

asztalos üzletemre

Nagykiterjedésü épület munkálataim mellett kiterjesztettem és berendeztem üzletemet **butorok készitésére is.**

A legmodernebb izlésü és divatos butoroktól kezdve a legegyszerübbig készitek és a közönség kényelmére mintául raktáron tartok mindenféle **különféle stilü salon, ebédlő, hálószoba berendezéseket, ebédlő és közönséges diványokat, iroda-, pénztár-, konyha- és előszoba berendezéseket** magyar, német, angol, barock, XIV. Lajos korbeli, mór, rococó stb. stilben.

Mindezeket a **legjobb anyagból**, a legizlésesebben és a **legjutányosabb** árban

Ezuttal különben tisztelettel van szerencsém felkérni a butorvásárló közönséget, hogy mielőtt bárhol vásárolna,

minta butor-raktáramat

megtekinteni sziveskedjék. Ismét eladóknak tetemes árkedvezményt nyujtok.

A n. é. közönség szives pártfogását és megrendelését kérve, maradtam tisztelettel

SÁNTHA GYÖRGY

asztalos, Nagy-Csapó-uteza 360. szám.

Salon, ebédlő, hálószoba és iroda berendezések.

Ebédlő divánok és garniturok.

TARTALOM-JEGYZÉK: Mit beszél a statisztika? Bary Sándor. — Tanügy: Egy „jelentésről“. Szernyeparti. — Közéletünk: Az ev. ref. egyház egyetemes konventjének Budapesten márc. 24. és következő napjain tartott ülései. —s —a. — Hogy is állunk hát az „Országos lelkészi özvegyárvai gyámintézet“ ügyével? Kálvinista. — Falusi levelek. S—s. — Külföld: A chicagoi ref. magyarság egyházi szervezkedése. Harsányi Sándor. — Könyvismertetés: Hadrián császár. Andrássi Kálmán. — Különfélék.

Felelős szerkesztő: **SASS BÉLA.**

Szerkesztő-társak: **Hrőss Lajos** és **Bartha Béla dr.**

RÁTH MÓR kiadásai BUDAPEST, (Haas-palota.)

Korszerű müvek.

1898: II. törvényczikk. **A munkaadók és a mezőgazdasági munkások** közötti jogviszony szabályozásáról, a vonatkozó cseléd-, büntető-, kihágási-, végrehajtási-, erdő- és egyéb törvények határozmányainak figyelembe vétele mellett, jegyzetekkel és magyarázatokkal ellátta **dr. Krejcsi Rezső**, a budap. keresk. és iparkamara másodtitkára stb. **A végrehajtási rendelettel és eljárási szabályval** 60 kr.

Ugyanaz az 1876. **cseléd és gazda közötti viszonyról, a gazd. munkásokról és napszámosokról** szóló törvénynyel. 1 frt.

Dr. Márki József: Dózsa György és forradalma. Jutalm. pályamű 2 frt.

Báró Eötvös József: Magyarország 1514-ben. (Dózsa lázadás kora.) Regény 2 kötet, 3 frt.

Horváth Mihály. Magyarország függetlenségi harczának története. Ezen classikus münek **a nagy napok 50-ik évfordulója alkalmával kiadott rendkivüli jutányos teljes kiadása.** 3 nagy kötet. Ára csak **5 frt.**

Mészáros Lázár 1848-as hadügyminiszter emlékiratai. 2 kötet, 6 frt.

— — **Élete és külföldi levelei.** 2 frt.

Papp Dénes: A magyar nemzetgyülés Pesten 1848-ban. Az első képviseleti országgyülés részletes naplókönyve. 2 kötet. Leszállitott ára 6 frt 50 kr. helyett 4 frt 50 kr.

Arany János eddig ismeretlen müve, az összes hátrahagyott munkák diszkiadásának új befejező kötete: **Katona J. Bánk bánja. Arany János** jegyzeteivel és tanulmányával és **A. L.** bevezetésével 2 frt. Az összes munkák kötéseihez hasonló diszkötésben. 3 frt 20 kr.

Arany János és Petőfi Sándor levelezése. Petőfi Aranyhoz intézett levelének és Arany válaszának hasonmásával. Arany Petőfire vonatkozó költeményeivel és Arany László előszavával 1 frt 60 kr: Diszkötésben 2 frt 60 kr.

Arany János. Rákócziné (1848. Augusztus) **Zichy Mihály** rajzaival. Fényes facsimile kiadás. Pergament boritékban 3 frt.

Petőfi Sándor. A hóhér kötele. Gyémánt kiadás. 60 kr. Diszkötésben 1 frt 50 kr.

Ceriolanus. Irta **Shakspere.** Forditotta **Petőfi Sándor.** Illustrált diszkiadás. **Csiky-G.** bevezető tanulmányával és magyarázó jegyzeteivel 90 kr.

Ugyanaz: Kis 8° kiadás 40 kr. Diszes köt. 80 kr.

Megrabolta a természet minden szépségét, mi csak szedegetjük, mit ott hagyni épen kedve volt. Petőfi.

Petőfi S. A hóhér kötele. James. Robin Hood. Forditotta Petőfi Sándor. Egy kötetben. 1 frt 40 kr.

Jókai Mór: Életemből. Diszkiadás 2 frt. Diszköt. 3 frt.

Ezen Jókai lángeszével oly fényesen és megragadóan megirt visszaemlékezések legnagyobb része a szabadságharcz és Petőfi életéből vannak meritve.

Horváth Mihály. 25 év Magyarország Történetéből 1823—1848. 3 nagy kötet, 3-ik javitott kiadás. **Ezen hazánk ujjászületésének classikus története ideiglenesen 10 frt bolti ár helyett 6 frt rendkivül leszállitott áron kapható.**

Nyomatott Hoffmann és Kronovitz könyvnyomdájában Debrecenben, főpiac, a főpostával szemben.